سنت مالا

۱۰۹۳ - ۱۰۹۶

جون - جولاءِ ۱۹۸۵

گيتا: سکيا ۽ سار

[٣٤]

۳ رپيا

واسواڻي

وشيه سوچي

ضروري سوچنا

پاٺڪن کي خبر آهي تہ ڀڳي ۽ ڇپائي ۽ ٽپال جا خرچ ڪيڏا نہ وڌي ويا آهن! گذريل ٣٢ سالن ۾ چندو ٥ رپيا هو، جو ١٩٨٢ع ۾ وڌائي ١٠ رپيا ڪيو ويو.

سھوڻط

۷ رشين ۽ ۴ مٺن

جي ڪمل ڇولن ٻر!

ٻه اکر

سنتمت مالا جو ٽئون ٻيل نمبر گيتا : سکيا ۽ سار - ڀاڱو ٤٣ جون ۽ جولاءِ ١٩٨٥ جو پرڪاش ٿئي ٿو!

هن نمبر ۾ گيتا جي ١٠ اڌيائن جي شلوڪ ٦ تي پياري دادا جا اپديش ڏنل آهن. اهو شلوڪ کهڙو نه عجب آهي :-

سنت مها رشي، اڳي جي آيا، ۽ منوُ چار منهنجي
سنڪلپ مان ئي ته آيا :
منهنجا ڀاو آهن، هي لوڪ سارا تن مان پڌاريا.

پيارو دادا پنهنجي اڪ اپديش ۾ ١٠ اڌيائن جو ذڪر ڪندي چوائو :-

* گيتا ڇا آهي؟ جڏهن ڇڪور جنگ ڏسي وشرام پائي، تڏهن گيتا آهي امرت جيون لاءِ. سچي گروءَ جي سکيا دل مان ٻڌ ڪندي چلڻي ٿي! تڏهن هري ڪرشن جي سکيا ارجن کي ڪيڏي نه همت ڏني ٿي!

مهانگائي وڌي آهي وڃي. انڪري مئي ١٩٨٥ع کان سنت مالا جو ساليانو چندو ١٥ رپيا ڪيو ويو آهي. ولايت لاءِ ساليانو چندو ٥٠ رپيا آهي. لائيف ميمبر شپ في هن طرح آهي:-

ڀارت لاءِ: ٣٠٠ رپيا

ولايت لاءِ: ٣٠ پائونڊ يا ٦٠ ڊالر يا اُن جي برابر.

داس کي آس آهي ته ڀائڪ پياري دادا جي ٻاڻي، سنت مالا، ساڳئي شوق ۽ پيار سان پڙهندا ۽ هميشائيندا، جنهن دادا جي ڪيتري ٻاڻي جا اُجا ڇپيل روپ ۾ ڪين آئي آهي، سا ڇپائي وڃي.

هڪ هڪ ڀائڪ جيڪر سنت مالا پاڻ پڙهي ۽ ٻين کي پڙهائي! ڪين سوکڙي ڪري موڪلي!

مني آرڊر فارم موڪلڻ لاءِ سکيون چو ته پوسٽ ۾ ڪتاب سان موڪلڻ جي موڪل ڪمن آهي. ان ڪري ڊبل پوسٽ ڪارڊ ڊئاران اُوهان کي ڇٽايو وڃي ٿو. اُوهين مني آرڊر موڪلڻ وقت سلپ تي پنهنجو Subscriber Number ضرور لکندا جنهن ڪالي ۾ اُوهانجا پيسا داخل ڪيا وڃن.

مئنيجر

اهڙا انسان آهن جيڪي ٻئون ۾ پارس. پارس ڇهي لوهه کي ته لوهه به سون ٿي پوي. اهڙا انسان جي ڪٿهن ٿي آسيس ڪن، ڪٿهڪي سُپرش ڪن، ڪٿهن کي سنگ ۾ وهارڻ، ڪٿهن کي نظرسن نهارڻ ته اُن کي نهال ڪري ڇڏڻ.

'الک لدري ندر نهال.'

گيتا جي ١٠ ادياءِ جو نالو آهي 'وڀوتي يوگ'. وڀوتي معنيٰ وشيش. Special manifestations of the Most High هي اَرجن! پرڀوءَ جا ڪي خاص روپ آهن، جن جو ذڪر مان ڪرڻ چاهيان ٿو.

اَرجن! سرشٽي ساري آتمي مهندو سروپ. اَرجن! اهن سرشٽي ساريءَ جو ٻج آهي سنڪلپ:- "ايڪو هم ٻهوُ شيامي." I am One; I shall be many. اِن سنڪلپ مان اَرجن! آئي پرڪرتي ساري.

اَرجن ٻارا! پرڪرتيءَ کان پوءِ اِڪ ٻي ڌارا پرڀوءَ مان آئي. اها آهي چيتن ڌارا! پوءِ جيو آيا. جيو ڇا آهي؟ A centre of consciousness. اُوهان مان هڪ هڪ کي چيتن شڪتي آهي. ٻهوڻ معدو پيدا ٿيو ۽ پوءِ چيتن ڌارا آئي! پوءِ volution ٿئي ٿو. اَرجن! هاڻي سڄ ته اِهو چڪر ڪيئن ٿيو؟ ٻهوڻ جڏهن چيتن ڌارا آئي تڏهن ٧ رشي ۽ ٤ منوُ پرڪاش ٿيا.

هري ڪرشن ارجن کي اڌياءِ ١٠ ۾ چوي ٿو :-
' ڀڳوان جو روپ الهي ڌرتي، ڪو مڪان. جت وڃو، جت نهاريو، اتي آهي ڀڳوان جو روپ. ارجن! اهي روپ منهنجا، انجو انت ڪونهي. ڀڳوان جي روپن انت ڏيون ۾ ڪين پاتو آهي.' گروجن پنهنجي باڻيءَ ۾ چون ٿا ته :-

' انت نه پاوت ڏيو سهس مُن،
اندر مها ٿو جوڳ ڪري.'

گروجن چون ٿا ته اندر ۽ ٿو جي ڪيڏا نه جوڳ ڪمائن ٿا، سيئي ديوتائون ۽ منشور، ڀڳوان جو انت نٿا پائي سگهن.

جئن مڇلي پاڻيءَ ۾ رهي، پر ساگر جو انت نٿي پائي سگهي، تئين ڀڳوان جي روپن جو انت ڪير پائي سگهي؟ جئن هڪ ننڍو پکي آسمان کي ماپي سگهي ڪين، تئين جيو وچارو ڀڳوان جي روپن جو انت نٿو پائي سگهي.

پر ڪي اهڙا گرمک آهن جي گروءَ جي سنگ ۾ رهن، جي سچورڪن جو سنگ ڪمائن، جي سچورڪن جي سيوا ڪن، جي سچورڪن جي مکرمان جيڪي نڪري ان تي عمل ڪرڻ جي ڪوشش ڪن، اهڙن سياڻن کي ڀڳوان جي سروپن جي اوري ڪجهه ڀروڙ ٿوي ٿي.

ڪهڙي به ڪم نه ڪري . گهڻن ٻڌايو آهي ته اُن کي جو
ڪم ٻوڙيءَ طرح ڪري ٿو . مَن اچي سمجهايو ته
سو ڪم آهي سو ڌرم . ڪم ڪرڻو به ڌرم انوسار .

وڌيڪ مَن سمجهايو ته لوڪ سنگره ڪرڻو . لوڪ
سنگره آهي لوڪن جو ڀلو ، لوڪن جي سيوا .
ٻهڙيا گهراڻي واهيءَ ڪا ٻه غريبن ڏکين جي ، سنگت جي ٻنگت
جي سيوا ڪرڻو . الڪري مَن چيو ته اڃو ته ٻنگت
ناهيون . ۽ مَن اچي سمجهايو ته چڱي ٻنگت ڪهڙي
ناهي؟ لهڪري مَن چيو ته ٻه ڳالهيون ضروري آهن :-

(١) چار ورن ؛ ۽
(٢) چار آشرم .

مَن چيو ته چار ورن آهن :- (١) براهمڻ ؛
(٢) ڪشتري ؛ (٣) ويش ؛ ۽ (۴) شودر : اڪ اڪ
بابت اسين سمجهڻ جي ڪوشش ڪنداسين .

۽ ۴ آشرم ڪهڙا؟ (١) برهمچاريه ؛ (٢) گرهست ؛
(٣) وانپرست ؛ ۽ (۴) سنياس .

پياري دادا جي هن مَن اڳون ڪاٿوه مان چا
لکان؟ داس جي دل اندر ته سانت اچي ويٺي آهي!
ڪهڙو نه مٺو ذڪر پيارو دادا ڪري ٿو مَن جو ، جي
ٻڌائين ٿا ته ٻنگت ڪهڙي ناهي . هن وقت
سڄي ٻنگت ٻگل آهي ، ٻارت پيارو ڪرل آهي ،

ست مها رشي، اڳي جي آيا، ۽ منوُ چار،
منهنجي سنڪلپ مان ئي نه آيا:
منهنجا ڀاڱا آهن، هي لوڪ سارا ئن مان پيدا ٿيا.
[اڌياءِ ۱۰ - شلوڪ ٦]

اَرجن! اِهي ۱۱ اتيتي هن سنسار جا راجا ضروري آهي ته اسين اُورو ڪجهه انهن رشين ۽ مَنن بابت سمجهون. رشين جون نشانيون ڪهڙيون:-

(۱) پهريان نشاني ته رشي رهن ٿا ڏسڻ جي دنيا ۾. The world of vision, of illumination. اسين ڪهڙيءَ دنيا ۾ رهون ٿا. آسان مان هڪ هڪ جيڪو پڙهندو امتحان وٺي. رشي آهن اُن دنيا جا جنهن ڪيس درشن direct perception آهي.

(۲) ٻي نشاني رشيءَ جي آهي ته هو نِرموهي آهي. توهان هڪ هڪ اِها منزل حاصل ڪري سگهي ٿو. اِنڪري ضروري آهي ته اوهين اِها گڻ، نِرموهتا جو گڻ، پنهنجي جيون ۾ کوليو.

(۳) ٽين نشاني رشيءَ جي آهي ته هوُ آزاد انسان، مڪت آهي. جنم مرڻ جي چڪر کان مٿي آهي. پر رشي جنم وٺي سگهي ٿو لوڪن جي ڀلي واسطي. اهڙا ۷ رشي اوائل آيا جن اُچيءَ هن سرشٽيءَ جو چڪر چلايو. ۽ ۴ منن جا اهي ڪير؟ اَرجن پيارا! ڪيان نه

[٢٧]

جاڳر سياڳو

١٠ ادهيايءِ جو هيءُ شلوڪ ڇهون ڀيرو ڳُليو آهي.
هِن شلوڪ ۾ شري ڪرشن ارجن کي ٻڌائي ٿو ته هيءَ
سِرشٽي ڪٿان آئي؟ هيءَ رچنا ڪيئن آئي؟ هِن
شلوڪ ۾ شري ڪرشن جا وچن ڪهڙا آهن؟

سَپت مها رشي، اڳي جي آيا، ۽ منوَ چار
منهنجي سنڪلپ مان ئي آيا:
منهنجا ڀاءُ آهن؛ اِهي لوڪ سارا ٿن مان ٻڌاريان.
[شلوڪ ٦]

اِهي لوڪ منڊلي هيءَ سرشٽي، هيءُ سنسار
سارو، هن سنسار جا لوڪ. ڪن جي ويچار موجب
سپت لوڪ آهن. ارجن! هيءُ سپت ئي لوڪ، هيءُ
سارو سنسار، هيءَ سرشٽ، هيءَ انسان ذات، سڀ
ڪي ڪيئن آيو؟
ارجن! اوائل ۾ هو هڪ: اُن اڪ کي ڪولهن

دنيا ۾ جنگ جا ڪال پيا وڄن ! پر هن دل جي اندر
آهي اڪ پڪار :-

دنيا لئي پيار آهي پياري ،
وري اچ پيار اوتاري !

هل اسانجي سنڌي ٻڌڪس ، اسانجو پڳل پارس ،
هيءَ دنيا رهڻ جي روشن راهه ۾ هلي ، مدن جي سکيا
۾ پنهنجي جيون پڏي نه وري هيءَ دنيا اوائلي ماڻ
ڪري روشنيءَ ۾ ايندي !

* لڇمو ما جولو گمڏ ! *

ٻڙلا — آلما واسوالي

ڪري، ڪٿي ڪري، واش ڪري ۽ ڦڏر ڪري؟ اهي ڪالهه ٿيون اسان جي آڏو سمجهون ته آوري ٿيو هوندي ته سرشٽيءَ جو وهنوار ڇا آهي ؟

ٻيون سوال آهي ته اهي رشي ڪير؟ سپت رشي، جن ذلا ٿيون اوهان کي ٻڌايا. سپت رشي پرلوءَ کان ولي وسشٽ تائين، انهن ست رشين بابت ڪي ٿورا اکر اُمان ٿوري وقت تي اوهان کي ٻڌائيندس. ٽيون سوال اهو آهي ته اهي سپت رشي ڪٿان آيا؟ اهي سپت رشي سدا ارجي چڪر هلائڻ واسطي وري اچن ٿا. ارجن! اهي سپت مهارشي اڳي جي آيا. جن ٻارا پاڻ ۽ ٻيون اوهين ته اڳي آيا آهيو. هي ٻيون دفعو توهين ڪين هن چڪر ۾ آيا آهيو. اڳي به آيا آهيو. ڪيترا دفعا اڳي ۾ به آيا آهيو. ڪيترو ته توهين ڀٽڪيا آهيو: ڪيترو ته دک سٺو اٿو. ڪيترو ته ٻوڙيو اٿو؟ هن ڪال چڪر ۾ وري آيا آهيو. مهڪري توهانجا هڪ ٻئي سان ناتا آهن. اهين ڪونهي ته ٻيون دفعو ڪنهنکي ڏسان، ان سان ناتو اي وڃي ٿو. نه. اڳيئي اسين گڏيا آهيون. ٻر هن جنم ۾ اڳيان ناتا، جي وسري ويا آهن، سي ڪلن ١. اسين به اڳي آيا آهيون ۽ رشي به اڳي آيا آهن.

ٻيون ٻيون هي سپت رشي ڪٿان اُپڪاش ٿيا؟

* ٻرهم *. ۽ اِن برهم مان ٻوءِ آيا سنت رشي ۽ چار
منوُ. سنت رشي ڪير؟ ۽ چار منو ڪير؟ آوائل ۾
اِڪ؛ جنهنکي جدا جدا نالن سان ٿا ڪوٺيون. ڪٿهين
چئون برهم، ڪٿهين چئون ايشور، ڪٿهين چئون ڀڳوان،
ڪٿهين چئون حق، ڪٿهين چئون سنت. جدا جدا
نالا آن اِڪ جا آهن. آوائل ۾ هو اِڪ حق: اُن هِڪ
مان آيا آهن سنت رشي ۽ چار منوُ.

ٻوءِ ٻيون قدم کڻيو ويو. اُنهن سَتن رشين ۽
چئن مَنُن مان پيدا آئي، ماڻهو ۽ سرشٽيءَ جا ٻيا
ٻدارٿ. اهي ماڻهو چئن پرڪارن جا ٿيا :- (١) ڪي
براهمڻ، (٢) ڪي ڪتري، (٣) ڪي وئش، ۽ (۴) ڪي
شوُدر. ٻوءِ سرشٽيءَ جو وڌوار ڪيو. اِنسان جو ن
سنت مکيہ قومون (Seven races) آيون،
جن بابت پوري وضت ٿي ٿيائيندس ۽ اهي سنت قومون
ان ۾ ٻڌجين root race اهي آريہ قوم. اها آريہ
قوم پرڪاش ٿي اُنهن چئن ورنن مان:- براهمڻ، ڪتري،
وئش، شوُدر. اِڪ اِڪ ڳالھ مان چاهيان ٿو ته اوهين
سمجهڻ جي ڪوشش ڪريو. پهرين ڳالھ ته سنت رشي
ڪير؟ ٻي ڳالھ ته چار منوُ ڪير؟ ۽ ٽين ڳالھ سنت
قومون، root races ڪهڙيون؟ چوٿين سڀ براهمڻ

پرجا جا پتي (The Lord of Praja) توهين ۽ مان
پرجا آهيون؛ اسان جا راجا سائين. تنهنڪري معاف
دلگير ٿيو، اسين پرجا آهيون؛ ڏک تڪليفون اچڻ
وري وري، ظلم ٿين ٿا ڪيترا وري وري؛ وري وري
اسين ڏک جي دريا ۾ وڃي ٿا پاڻ کي ڏسون. پر
تنهنڪري دلگير نه ٿيو. اسانجو راجا آهي؛ اسين
انجي پرجا. لاهور، پرڀوءِ سرشٽيءَ جي سرڪار سونپي
آهي سڀ رشين ۽ ڀڳتن مان ڪي ته وڃي توهين سرشٽيءَ
جو چڪر هلايو. پيارا! انڪري معاف دلگير ٿيو.
اسانجو راجا اسان کي پالي سدو ڪيئن. اسان کي
تڪليفون اچن ٿيون پر ڪرمن ڪري. اسانجو راجا
مهربان، هڪ ڏينهن ڪرم ڪٽيندو، زنجيرون ٽوڙيندو،
ظلم ميٽيندو، تڪليفون اسانجون دور ڪندو. سائين
آهي اسانجو حاڪم؛ ان حاڪم هيٺ آهن سڀ رشي
۽ چار مدو. سڀ سار، جڳٽر هڪ سرڪار هيٺ آهي.
پر اسانجي سرڪارين وانگر هيءَ سرڪار ڪونهي.
اسانجون سرڪارون ايراد ڪن، اسان جون سرڪارون
غريبن کي ڏکين، اسانجون سرڪارون ٻي ڏوهين کي
جيلن ۾ وجهن، اسانجون سرڪارون رشوتون وٺن. اسان
جي سرڪارن جا عملدار رهن محلن ۾، جڏهن اسانجا
پيارا پالو پيٽ اچي پيا پيا رلن. پر سائينءَ جي

ڪٿان آيا؟ ڪيئن آيا؟ هن بابت هيءَ سکيا ملي ٿي. شري ڪرشن چوي ٿو:- "منهنجي سنڪلپ مان ٿي آيا." ارجن! اهي ست رشي ۽ چار منوءَ منهنجي سنڪلپ مان آيا. "سنڪلپ" معنيٰ "من." سنڪلپ مان ڪيئن آيا؟ ايشور وچار ڪيو (The thought of God) هيءَ ست رشي ۽ چار منوءَ سائينءَ جي سنڪلپ مان آيا. وري سوال اٿي ٿو ته ڪيئن آيا؟ ارجن! اهي ست رشي ۽ چار منوءَ انهيءَ ڀاوَ جون مورتون، انهيءَ ڀاوَ جا سروپ. اهي ست ۽ اهي چار: ٻارهن. ٻارهان ئي مورتون منهنجي محبوب جون. اهي روپ لوڪ ۾ ڪيئن پرڪاش ٿيا؟ هن سوال جي جواب ۾ هيءَ سکيا ملي ٿي ته ڀاوَ وارو ڌيان ۾: ڌيان شڪتيءَ مان اهي آيا. ڪنهن جي گرڀ مان ڪين آيا. اسان مان هڪ هڪ آيو آهي ماتا جي گرڀ مان. پر اوائل ۾ جڏهن سرشٽيءَ جو چڪر شروع ٿئي ٿو، هيءَ رشي ڪنهن جي گرڀ مان ڪين آيا. هيءَ ست رشي ۽ چار منوءَ آيا ڀاوَ جي ڌيان مان (Projection of the thought of God).

ارجن! شري ڀڳوان جي ڌيان مان اهي ست رشي ۽ چار منو پرگهٽ ٿيا. انهن کي هندو ڀاوَ واڳ ڌڻي سمجهنديءَ جي. انهنکي ڏهنڪوي چوندا آهن پرجاپتي-

سگهي ٿو ته انهن سڀني سرڪارن جي مٿان اُتم هڪ
ايشوري سرڪار. (The divine goverment of the world).
آئون ته سمجهان ٿو ته انهن رهڻ جون نشانيون ڪهڙيون
۽ رشيءَ جو ڪم ڪهڙو ۽ مقصد جو ڪم ڪهڙو ؟

(١) پهريان جيڪي سمجهون ته رشيءَ جي
نشاني ڪهڙي آهي ؟ هڪ درشٽانت اوهان جي اڳيان
رکان ٿو چاهيان . هڪ ٻالڪ جي بيماري جي ڳالهه
آهي. هندي ڪولينڊ اهڙا ڄگهي جولي (The Light
of the Son) هيءُ سچو رشي هو. هن بيماري ۾
سڀني رشين جي روبرو پرڪاش ڪئي. هن جيو جنم
هندستان کان ٻاهر ٿيو. ٻالڪ ۾ هيءُ بيمارو پرگهٽ
ٿيو. هن بيماري سائينءَ جي ساکي ڏاڍي عجيب نموني
هنجو نالو هو جابر. عجيب جيون هن ٻالڪ جي
بيماري جي جڏهن عمر ۾ ننڍو آهي، هڪ ڏينهن
وڃيٿو گهوڙو. رستي تي ٻڌي ٿو درد ڀري پڪار ۽
چوڻو ٿو ٻاڻ کي :- "ڇا هي ؟" ننڍو هو. ماڻهو چوندا
هئا، هيءُ ڏاڍو طاقتوارو آهي ؛ پر انهن سان گڏ هن
بيماري کي همدردي هئي. دکين جو دک سهي نه سگهي.
ٻڌي ٿو دک جي پڪار.

ٻوڙي وڃيٿو. ڇا ٿو ڏسي ؟ هڪ ٻيو ماڻهو
آهي : جنهن ٻڌي ماڻهوءَ کي ان جورن. آهي سڻاو

سرڪار اُهين ڪونهي. اِها سرڪار ستن رشين ۽ ڇهن
منن جي هٿ ۾ آهي. اِهي سڀ اُماڻا، مغروريءَ
۾ آهن ڪين. اُنهن کي وِچار ٻوجا جو نه ٻوجا ڪٽڻ
سگهي ٿي. شري ڪرشن چوي ٿو:-

"سپت مهارشي اڳي جي آيا، ۽ منو چار،
منهنجي سنڪلپ مان ٿي آيا."

"منهنجا ڀاو آهن." "ڀاو" معنيٰ
"موڙون". اِهي رشي ۽ منو، ارجن! اُنهيءَ منهنجون
موڙون. اڄ ڪلهه جا عملدار ٻيءَ طرح آهن. اڄڪلهه
جا عملدار حاڪم، تن ۾ اُهين صورت نٿا ڏسون.
ٻاري ٻوج مهاتما گانڌيءَ جون موڙون اُنهن ۾ نٿا
ڏسون، پر اِهي سپت رشي ۽ چار منو، شري ڪرشن
چوي ٿو ته اُنهيءَ منهنجون موڙون.

"منهنجا ڀاو آهن: لوڪ سارا تن مان پيدا ٿيا."

هيءَ سپت لوڪ تن مان پيدا ٿيا. اِنهن اُنهيءَ من
چڪر هلايو. هينئر اُچو ته سمجهون رشين جون نشانيون
ڪهڙيون؟ اِهي سپت رشي ٻوڪوءَ ڪان ولي وسمت
لائين، تن جون نشانيون ڪهڙيون؟ هيءَ سپت رشي
تنکي ڪوئين ٻوجاڻي. ڪن ڪن هنڌ هجن ڪسي
ڪوئين سپت ٻڌا. چو ته ٻڌ جون موڙون هي
سپت ۽ هوشيار اُٺو ستين سرڪارين جي مٿان. تنهن
ڪري ڪنهن به سرڪار جو ظلم گهڻو وقت هلي نٿو

"پيارا! ڀلي آئين!" پيار ۾ هيءُ ٻيو جادو جو هٿ
پڪڙي ٿو. جادو چوندو ته:- "ڇا هي؟ هيءُ ٻيو سوارا
۽ هن مان ألائي ڇا پيو اچي؟ پيار ڦڪي ٻيڻي
وهي هٿ مان." ۽ ٻيو چوندو :- "جادو! اڄ مونسان
ته مان توکي وٺي هلان. نزديڪ هڪ ٻيو باغ آهي."
جادو کي وٺي هلندو ٻئي باغ ۾. اتي ڇا ٿو ڏسي؟
ٻيو چوندو :- "هيءُ وڻ ڏسين ٿو. ڪهڙو نه سونهن
وارو آهي." "ها. ڪيڏو سونهن وارو آهي."
جادو چوندو. ٻيو چوندو :- "ڪــون ٿـي
صوف ڏسين ٿو هن وڻ ۾." ۽ جادو چوندو :- "ها،
اهي ٿي صوف ڏسان ٿو." ۽ ٻيو چوندو :- "مان
شڪرگذار آهيان ٿيندو، تون اُنهن مان هڪ صوف
چونڊي کاءُ. هيءُ ٻهراون صوف آهو جي ڇيندان
۽ کائيندان ته توکي شاستون جو گمان ملندو. ٻيو
صوف ڏس پيارا! ٻيو صوف اُليٽي لعل رنگ جو،
ڳاڙهو صوف. اهو صوف جي تون چکي کائين ته تون
ڏاڍو ساهوڪار ٿيندين. ٽيون صوف اڇو رنگ
اُلٽي ٻلو. اهو صوف جي تون چکي کائين ته
ٿيندي جيون رال رهندي اڪ رنگ ۾، دنيا جو رنگ،
همدرديءَ جو رنگ. پيار جو رنگ، محبت جو رنگ،
توکي چڙهي ويندو. پيارا! اُنهن ٽن صوفن مان جيڪو
صوف توکي وڻي، سو تون کاءُ. ٻر جلدي ٻيــصلو

آهي. هيءَ ٻڪريءَ جو ٻارو جانور نہ بهادر آهي. هن کي ڏپ ڪونهي. هڪدم هن اُن چورن سان مقابلو ڪيائين. هڪ چور کي ڪيرائي ڏنو. ٻيو چور ڏپ ۾ ڀڄي ويو. هيءَ نہ هوندي ها تہ، هن ٻئي کي بچائي ٿو. هيءَ ٻيو شڪرگذار ٿئي ٿو. چوڻ لڳو:- "ٻڪريءَ جا ٻارا! تو مونکي مهر ڪئي جو تو مون کي بچايو. پر توکي منهنجي اروڙ ڪانهي. مان ڏسڻ ۾ ٻيو آهيان، پر مان ٻيءَ طرح آهيان. سڀاڻي جهڙو مولوت اَچڻ."

تڏهن هي جانور چوڻ لڳو:- "مان تيار آهيان. سڀاڻي مان اَچان توهان وٽ، پر ڪهڙيءَ مهل؟"

تڏهن ٻيو چوڻ لڳو:- "سڀاڻي سويل صبوح جو اَچج. هيستائين مان وڃان ٿو. فلاڻي باغ ۾ اَچج؛ تو لاءِ وانڊو تيار رهندس. سڀاڻي مونکي اُتي اَچي ملج. مان تنهنجو شڪرگذار آهيان." هيستائين ٻيو ٻنڌ ڪري پنهنجي مڪان ڏي وڃي ٿو.

ٻئي صبوح جو سوال هي ٻڪريءَ جو ٻارو جانور وڃي ٿو. ڏسي ٿو تہ هڪ هن باغ ۾ وانڊو آهي. ڇو ٻيو ماڻهو ويٺو آهي؟ اُن باغ ۾ آهي اِڪ چشمو؛ اُن چشمي اُچي نزديڪ وانڊو آهي. وڃي ملي ٿو هيءَ ٻڪريءَ جو ٻارو هن ٻئي کي. ٻيو خوش ٿئي ٿو:-

ڪالهه ها ته ڪن ملي ها. تون اٿو روڪن ٿا ڪرين ها؟ پر جاڳو! مبارڪ! توکي مبارڪ! ڪيئن نه انهيءَ جون اکيون پيار سان ڀريون چمڪن! پيارا! هينئر وڃ تون وڃي سنسار ۾ غريبن دکين مسڪينن جي سيوا ۾ پنهنجي جيون خرچ ڪر.* جاڳو ٻڌي جي چرڻن ۾ سر جهڪائي ٿو.

پوءِ اچيو بغداد ۾. اچي پهتو بازار ۾. لوڪ ڪيس ڏسن ٿا گڏ گڏ ٿين. ڇو تهن جي اکين ۾ ڇا آهي؟ هن جي هٿن ۾ ڇا آهي؟ پيار ئي پيار. جت وڃي اتي هي نمانو خوشي ڏيي. اس غريبن دکين کي آسيس ڏئي ۽ لوڪ ٻيا چون ته *هي ته جاڳو هيٺر موٽيو آهي آسيس جو پيدار ٿي.*

هي سڀ مهارشي انهيءَ ڪهڙي نمالي؟ هڪ هڪ مهارشيءَ کي گيان، انهن سان گڏ ديا. مهارشي ڪير؟ جو گيان جو ڀنڊار ۽ جو پيار، محبت جو ڀنڊار. جنهن ۾ گيان آهي ۽ انهن سان گڏ پيار آهي سو اَڄ رشي. سڀ مهارشي ديا جو روپ هئا، ديا جا روپ آهن. ڇو ته گيتا جي سکيا موجب هن سرشٽيءَ مٿان هن وقت ته سڀ رشي آهن. الٻهن مهارشي اهو جنهن جي جيون ۾ نه شاستر گيان آهي، پر جنهنجي جيون ۾ گيان سان گڏ آهي همدردي، آهي ديا، دکين غريبن لاءِ محبت، دکين غريبن لاءِ پيار.

ڪري. ڇو ته هڪ ڪلاڪ ڪانپوءِ هيءُ وڻ ڪومائجي ويندو. انهن ڪري تون ترت فيصلو ڪر.

هنڌئو هيءُ ٻراوءَ جو ٻارو ڏورو وقت ويچار ڪري ٿو. چوائٿو :- ” ٻهراون صوف اڇو کان ته، موڪلي ڪاسڪون جو گهڻا ملندو. پر ڇا ٿيندو؟ شاسترن جو ڪيهان وٽي ڪاٻڊ مان ٻوڙاڪي ٿيان. سنسار ڇڏي وڃان ۽ شايد موڪلي ويچار ٿٿي ته مان گهڻو وقت دنيا ۾ نه رهان. ٻهراون صوف مان ڪائيندس ڪين. سنسار ۾ آئو آهيان ته سنسار واسطي ڪجهه نه ڪجهه ڪريان. ائين نه ته سنسار ۾ آئو آهيان ته سنسار کي ڏک ۾ ڇڏي وڃان. ٻهراون صوف نٿو کان.

پتو صوف ڪائڻ ڪري مون کي ڏن دولت ملندو. پر ڏن دولت ته موڪلي نه کپي. راجائن، ڪروڙپتين سنسار ۾ اڇي ڇا ڪيو؟ هيءُ ڳاڙهو صوف موڪلي نه کپي. مان کان ٿو ٿيون صوف، جنهن صوف کائڻ سان مهڻجي همدردي ڪلي. سو اهو ٿيون صوف کائي ٿو. اپو چوائٿو :- ”مبارڪ توکي! ٻهراون صوف کائين ها ته شاسترن جون ڳالهيون تون سمجهين ها. اهڙا ته ڪئين آهن. تون ڪري سليمان کان وڌيڪ سياڻو ٿين. پر ڇا ٿيو؟ تو چڱو ڪيو جو ٻهراون صوف نه کاڌو. پتو صوف

هڪ صوفي درويش چيو آهي :- "جيڪڏهين هڪ سيڪنڊ به سائينءَ جو سمرڻ نه هجي ته دنيا ساري ڪوڙي هوي." سونهري امڻي آهي جو ته ڪي نه ڪي ٻاٻوءَ جا پيارا وڏا نام ڏيائين. گروجن چون ٿا ته سکمڻيءَ ۾ :- "نام آهي آڌار، سرشٽيءَ جو ڏاڍو." "سگل سمگري ٻوري سوڙو ڏاري." ٻاٻو! هيءَ سرشٽي ساري انهنجي ڏاڍي ۾ ٻڌل آهي. اهو ڏاڍو ٽٽي ٿوي ته سرشٽي ڪري پوي. اهو ڏاڍو ڇا آهي؟ سمرڻ، ٻاٻوءَ جي يادگيري، ٻاٻوءَ جو ڌيان.

(٢) اي ڳالهه ڪهڙي؟ اهي سڀ رشي جڳت گرو (Teachers of humanity) ٿيا. انهن سڀني رشين لوڪن کي سکيا ڏني: پر سڌن سکيا جي آڌر هو ٻاٻوءَ جو سمرڻ. اڄ ڪلهه ڪيترائي سکيا ڏين ٿا،- ڪيترا نه سڪول، ڪيترا نه ڪاليج، ڪيتريون يونيورسٽيون، ڪيترا نه سمسڪر، ڪيتريون نه ديوالون، ڪيتريون نه مسجدون: آه! پر انهن ۾ اها سکيا ڪٿي آهي؟ رشين به سکيا ڏني؛ پر انهن جي سکيا ۾ هو سائينءَ جو سمرڻ.

انهن رشين ڪهڙي سکيا ڏني؟ ان سوال جو جواب آهي وِد سکيا، ويدانت. وِد رشين پرڪاش ڪيا؛ ۽ پوءِ انهن رشين وِدن جي سکيا ڏني. پالڪن،

[٢٨]

رشيءَ جون نشانيون

مان وڌيڪ ذڪر ڪريان ته رشين جون نشانيون ڪهڙيون؟ اهي سڀ رشي، جي يُگ جي شروعات ۾ آيا، تن جون نشانيون ڪهڙيون؟

پهرين نشاني ڪهڙي؟ ارجن! انهن سڀني رشين کي حڪم مليو پرڀوءَ وٽان ته اوهين انسان ذات، انسان قوم قائم رکو. تنهنڪري رشين ڇا ڪيو؟ قوم کي زنده رکڻ واسطي، سرشٽيءَ کي Mainain ڪرڻ واسطي پهرين ڳالهه هيءَ ته رشين پرڀوءَ کي ڏٺائون. سڀني شڪتي هڪ وڏي شڪتي آهي. هن زماني ۾ اها ڳالهه اسين نٿا مڃون. هن زماني ۾ اسين نٿا سمجهون ته پرڀو ڪير آهي؟ پر هنن سڀني رشين پهرين ڳالهه هيءَ ٻڌائي ته پرڀوءَ جو سمرڻ، پرڀوءَ جو ڌيان ضروري آهي.

گروڪل ڪوليا : ڪٿي ؟ جيڪو وڏيرائي آهي، انهن کي پرام سان رهڻ لاڪڙيو . اڪ اهڙي بالڪ کي رشيءَ چيو :- ”پيارا بالڪ! تون منهنجي ڪٽنب جو آهين؛ تون ڏاڍو ڪٺن آهين.“ اُن وقت شاگرد گرو سان گڏ رهندا هئا، گروءَ جي سيوا ڪندا هئا، گروءَ سان گاليندا پڙهندا هئا.

اَڄ ڪلهه اسانجي حالت ڪهڙي؟ شاگرد ڪيچ ڦالدي ڪان ٻاهر وڃي؛ اڪثر ماسٽر چوي ٿو ”انکي سزا ڏيو.“ اُن زماني پراڻين ڪون هو. اُن زماني ۾ هو پيار- نرمل پيار. اُن زماني ۾ بالڪ ڪٺن نه اسرپا ٿي! ڪٺن نه سکيا ورتائون ٿي، ڪٺن نه گروءَ جي جيون ڏسي، بالڪ پاڪيزو نرمل ٿيا ٿي. چرتر (Character) پيدا ڪرڻ مان ٿئي آهي؛ چرتر اچڻي جيون، زندگيءَ مان. ۽ رهڻ اهڙو سنگ شاگردن کي ڏنو. سچو سڪول ٺهي ڪوي The Rishi family, the guru family سچو اسڪول، سچو ڪاليج ٺهي ڪوي اهڙو مڪان جتي شاگرد گروءَ جي چرنن ۾ ويهي سکيا وٺن ۽ نرمل واڌو ماحول ۾ اسرن.

انهن ڏينهن ڳالهه هيءَ نه رشين کي پرايو جو ڏيان هو. پيءُ ڳالهه نه رشي teachers ٿيا. انهن ويد رچيا، ويد انهن پرڪاش ڪيا ۽ پرڪاش ڪري انهن

شاگردن کي خاص رهڻ ڇڪيو. ڪهڙن ڇڪيائون؟
رشين سڪول ڪوليا، ٻيو ڪهڙا سڪول؟ نه، جنهن هن
زماني ۾ آهن. اَڄ ڪلهه جا سڪول آهن اَيهان ۾،
واسو ۾. جيتري گهٽي وديا ونوليا، اوترو گهٽو ٻراوه
کي وساريون ٿا، اوترو وڏاڪ پيا ناسڪ ٿيون.
هوشيار پائو، ودوان، جن وڏا وڏا امتحان پاس ڪيا
آهن ۽ وڏا وڏا عهدا حاصل ڪيا آهن، تن جي جيون
۾ ٻرپوه جو سمورن ڪونهي. اِهي ڪري آسانجي
آفيس ۾ رشوتخوري؛ اِنهي ڪري ٻڌهل نوجوان جون
۽ اَسانکي ڏاڍي لهڻي ڏيو. هڪ انجنير جوئي تو
ته "موانکي ٣٠ هزار ڏيو ته شادي ڪندس." هيءَ
وديا اَٿو ناسڪ وديا. اَڄ ڪلهه جا پڪهار وڏا، پـو
ڪمائي ڇا ٿا ڪن؟ پوڄ، عيش عشرت ۾ جيون
خرچ ڪن ٿا. لوڪ پيسا ڪٺا ڪندا؛ ٻيو غريبن لاءِ
سندن دلين اَندر درد ڪونهي. هيءَ وديا سچي ڪا
اَٿو اَوديا.

سچي وديا جي هڪ نشاني آهي اڏرت. ٻـي
نشاني آهي غريبن ڏکين جي خدمت. رشين وديا جا
مرڪز ڪوليا ٻه ٻئي قسم جا. اِهن سڪولن کـي
ڪوليندا هئا "گروڪل". اِن اکر جي معنيٰ ڇا
آهي؟ "گروءَ جو ڪل" - The guru family. رشين

روپ ڪري ٿي سمجهايون. اسان جا رڌڻا ڪهڙا آهن؟
اسين رڌڻن ۾ جانور ماري انهن جا گوشت رڌون؛ اهڙن
رڌڻن لاءِ اسان کي عزت شرڌا ڪيئن ٿيندي؟ پر ان
زماني ۾ رڌڻن لاءِ شرڌا هئي. هڪ هڪ رڌڻو سمجهندا
هئا ته آهي مڪان جت سائينءَ کي ملون. ان زماني
۾ گهر جي استري کاڌو رڌيندي هئي. اڄ ڪلهه جون
استريون چون ٿيون:- "اسان جو رڌڻي سان ڪهڙو ڪم؟"
نوڪر اچي کاڌو رڌڻ. اڪثر انهن نوڪرن جي جيون
ٻوڙو ڪمن. پوءِ انهن جو کاڌو ڪيئن سٺو ٿيندو؟
انهن ۾ طاقت ڪيئن ٿيندي؟ اسان جي سنڌ ۾ مان
ٻڌاري رشي ڏيارام گدومل کي مليس: چيائون:-
"مون ڪڏهن نوڪر ڪين رکيو. مان پنهنجيءَ ۾ هوس.
مون اڃ به نوڪر ڪين رکيو. هڪ وڏوا پنج کي
مان هڪ سؤ رپيا ڏيان: ۽ مون کي تمام قرب ۾ کاڌو
رڌي ڏئي." اڄ ڪلهه ته ڪيترا چون ته "گهر جو
کاڌو ڇو کائون؟ هوٽل جو کاڌو سٺو آهي." هوٽل
۾ کاڌو اهڙو چٽو آهي، پر ان ۾ پيار جو
Magnetismn ڪونهي. کاڌو جي گهر جي استري
رڌيندي ته اها کاڌو پيار ۾ رڌيندي. انهيءَ ڪري رشين
سيکاريو ته رڌڻن لاءِ عزت رکو. ان زماني ۾ استري
رڌڻي جو ڪم ڪندي هئي ڪڏهن ته خوشيءَ ۾ ا

وڏن جي سکيا شاگردن کي ڏني ؟ تنهن سان گڏ رهڻ
گروڪل آستاپن ڪيو. گروڪل جو نقشو، جو منهنجي
دل اندر آهي، جي اوهانجي اڳيان رکان ته اوهان
مان ڪي جيڪر انوقت روئن. اڄ! اڄ ڪالهه جي
وديا ڪهڙي؟ انوقت رهڻ ڪهڙو ته پيار ڏي ڏنو
شاگردن کي! شاگرد انوقت هئا پيار جا سڏعان. وديا
وٺي جڏهين آهي سنسار جي ڪم ڪار ۾ مشغول ٿيا؛
انهن جا نه ڪيو! آهي شاگرد، جي هئا پيار جي
سڏعان، تن وڏي هوندي وڏا ڪم ڪيا، تن ڀارت کي
اوچ پدويءَ تي پهچايو. اهڙا شاگرد، اهڙا وديارٿي،
اهڙا نوجوان پراچين ڀارت جي مهما جو بنياد هئا.

اڄ ڪالهه اسين چئون :- ”اسڪول کوليو.“
اسڪول وڃن وڏندا، باپ وڃي وڏندو. اسڪول وڃن
وڏندا، ڏاڏي ليتي وڃي وڏندي، اسڪول وڃن وڏندا،
ايمان وڃي وڏندو. اسڪول وڃن وڏندا، شاگرد وڃن
باپ جي جهون ۾ ڪولدا. رهڻ ڪڏهن اهو ڪم ڪيو
ته انهن گروڪل آستاپن ڪيا.

(٣) تنهن ڪم رهڻ ڪهڙو ڪيو؟ رهڻ وري
وري هيءَ سکيا ڏني ته پنهنجان گهرن ۾، اوهين جي
گرهست ۾ آهيو، اگنيءَ لاءِ شردا رکو. ان زماني ۾
اگني اهمي پوڄي هئي. اها اڪ رنڍو ڀاڳوءَ جو

رشين کي ملڪيتون، رشين کي پنهنجو پدارٿ هو. پر
رشين جو نه اهو پنهنجو پدارٿ آهي سيوا واسطي.
اهي رهي سنسار ۾ ٿي رهيا. سنسار ۾ رهي رشين
سيوا خدمت ڪئي. ڪهڙا ڪم نه رشي ڪندا
هئا! نه گهر ۾ تڪرار ٿئي، اڄڪلهه اسين ڀوڙون پاڻون
ڪورٽ لاءِ انهن. اڄڪلهه جون ڪورٽون انصاف جون
ڪورٽون نه آهن ڪين. پر ان زماني ۾ هڪ ٻئي جو
تڪرار ٻئي سان ٿئي ته ٻئي ڌريون انهدون هـيون
رشيءَ وٽ:- "ساڌين! اوهين جاڳو آهيو، ڪرپا
ڪري فيصلو ڪريو." ۽ جيڪو فيصلو رشي ڪندو
هو سو ڪين قبول هوندو هو. اڄڪلهه سالڪن جي
لوڪن، نفعو لئي ڀوڙون پاڻين ڪين، انڪي پڻ ني
ڪوا. جون نه هيءَ معاملو دنيا جو: لوکي ڪهڙي
خبر؟ ۽ ڪورٽن ۾ ڇا ٿو ملي؟ ڪوڙ ڳالهائين.
خرچ ڪن، وڪيل ڪن، تڪليفون ڪاٽيو، ڪورٽن مان
ڇا ٿو ملي؟ مونکي معاف ڪندا جي مان چوان نه
ڪورٽن مان ملي ٿي ڏوڙ ڇائي.

رشين جي جيون اوڄل هئي. ۽ پنهنجي زندگيءَ
دوران رشين سنسار ۾ پنهنجو پدارٿ ملهو آهي نه
ان واسطي نه مان پنهو ڳرڪايان، پر ان واسطي نه
پنهنجي پدارٿ کي ڪريان اوزار خدمت واسطي. منهنجا

استري چوندي هئي تہ موٽي ڪري رام ملندو رنڌڻي ۾. ڪهڙي نہ سندر سکيا! رنڌڻي لاءِ عزت رکو، تنهنڪري آڳٺيءَ لاءِ عزت رکو. اڄ ڪلهہ اسان پنهنجن گهرن ۾ باهيون وسائي ڇڏيون آهن. ٽُپ ٽُپ تي چئون تہ وڃون ٿا هوٽل ۾. انڪري اڄ ڪلهہ اسانجي پنگت جي حالت ڪهڙي ٿي آهي؟ ٿڌين ٿين ڳالهہ رکڻ هيءَ سيکاري تہ رنڌڻي لاءِ ۽ آڳٺيءَ لاءِ عزت رکو. رام ملي ٿو رنڌڻي ۾!

(۴) چوٿين ڳالهہ ڪهڙي؟ رشين سکيا ڏني تہ روحاني زندگيءَ ۾ هلڻ واسطي، اهين تہ آهي تہ اوهين سنسار ڇڏي وڃو. نڪي رشين کي ڌڪار هئي پئسي پدارٿ واسطي. رشين سمجهي هئي ڳالهہ تہ پئسي پدارٿ کي پنهنجي جڳهہ آهي. لوڪن کي اهين ڪين چيائون تہ "پئسو پدارٿ ڦٽو ڪريو." پر چيائون "پئسو پدارٿ آهي سيوا واسطي. پنهنجي استريءَ ۽ ٻچن جي سيوا ڪريو، غريبن دکين جي سيوا ڪريو، سنگت جي سيوا ڪريو، ملڪ جي سيوا ڪريو، پکين پسن جي سيوا ڪريو." رشين اهين ڪونہ چيو - "پنهنجا گهر ٻار ڇڏي ٻري وڃو،" پر رشين سيکاريو تہ پئسو پدارٿ آهي امانت خدمت واسطي، سيوا واسطي." اهي عجيب انسان هئا!

جيڪو پنهنجي شڪتيءَ آهر ڪم نه ڏئي.
ڪتا ايل پئسا تن مان جيڪو گهر ٺهن جن گهرن ۾
غريب رهن، آسيس ڏين. رشين ٻڌهڪري اها سکيا
ڏني ته ملڪيت آٿو امانت.

(٥) ٻڌيون نشاني ڪهڙي؟ سچو رشي انجي
ساکي ڪيئن ملي؟ سچي رشيءَ جي منهن ڏي نهارڻو:
انجي اکين ڏي نهارڻو. سچي رشيءَ جي منهن ۾ اڪ
جوت، روشني پئي جاڳي An unearthly influence
هڪ عجيب چمڪو ان ٻهاري جي اکين ۾ پئي
چمڪيو. سانت ۾ وهي: سانت ۾ ئي سچو رشي
پڌرو ٿي ٻوي. پل ڪي نه چوي: پر انجي نهار ۾
آهي اڪ اسرار. سچي رشيءَ جي مک اڪ جوت
پئي اوي. ۽ ”رشي“ اکر جي معني آٿو ”روشنيءَ
وارو.“ اڄڪلهه اسين ٻکوادي ٿي پيا آهيون ڪيترا
نه اکر چئون ٿا پر تن اٿر لئي ڪين. سچو رشي ٿورو
ڳالهائي: رشيءَ جي سانت پئي ڳالهائي. اسين هن
ٻهاري جي ڪمل مکڙي ڏانهن نهارڻون ته گڏ گڏ پيا
ٿيون. رشيءَ جي سانت ۾ آٿو عجيب طاقت An
influence of the Divine Spirit سچي رشيءَ جي
اکين ۾ شيام پيو چمڪي. ٽئگور جي ڪرشن
چوڻو :- ”سچو رشي اٽيئي منهنجو سروپ، آتمئي

پيارا! ڪل هيءَ رشين جي سکيا اسان مان ڪن جي
دلين اندر گهڙي وڃي ته جيڪي آهي اسانوٽ سو
ڪل سائينءَ جو اوزار آهي. مون کي پنهنجو مليو آهي
ڇا؟ اهو پنهنجو مليو آهي ٻين جي سيوا واسطي. مون کي
ودّيا ملي آهي ڇا؟ اها ودّيا ملي آهي ٻين جي سيوا واسطي.
مون کي سرير مليو آهي ڇا؟ اهو پران پران مليو
آهي غريبن دکين جي سيوا واسطي. جيڪي مون کي مليو
آهي، جيڪي مان آهيان، سو ڪل غريبن جي سيوا
۾ خرچ ٿئي.

رشين گرهستين کي سيکاريو ته گرهست ۾ اچو
ته ياد رکو هڪ ڳالهه. اي گرهستي ڀاءُ! ملڪيت جا
تو وٽ آهي سا اٿهي امانت. ڌن دولت فقط تنهنجي
۽ تنهنجي گهر جي ڀاتين واسطي ڪونهي، پر اها
ملڪيت آهي ٻين واسطي به. تنهنجي پٽن ڌيئن جو
حق پڻ تنهنجي ملڪيت تي آهي: پر ٻيا به
تنهنجا پٽ آهن، ٻيون به تنهنجيون ڌيئون آهن. اها
سکيا جي هڪ هڪ منهنجو پيارو ڀاءُ، هڪ هڪ
منهنجي ڀيڻ عمل ۾ آڻي ته ڪيترو نه ڀلو ٿئي!
منهنجا سنڌي ڀائر ڪيترا نه آهن بکايل ۽ ڪوڙي
ٻيان اگهي بدن. اسين انهن ڏانهن پنهنجو فرض نه ٿا پاليون.
ڪيترا نه ڀائر آهن جن کي گهر کپن. اجها کپن. رشين
جي راهه ۾ جي اسين هلون ته اسان مان هڪ هڪ

ٻيو نهاري. هيٺر ڇڏيو ويهي رهي ٿو. سائنس ۾ اَلائي ڪن ڇڏي ڇا ڏٺو؟ هڪ جوت. هڪ روشني جا گولا ٻڌ جي مکڙي مان ٻاهر نڪتي. اڳيو اڳ ڪن ڇڏي تي ڏٺي ٿو. ڇرڻ ۾ وهي ٿو! ۽ ڪجهه وقت ويهي ٻوڙ ٻاٽڻي موڻي ويچڙو.

رشيءَ جي روشنيءَ ۾ اَلو هڪ طاقت، جا جيڪر آسان سڀن کي نئون ڪري ڇڏي. وري وري مان ٻهڪدي ڪوليءَ ۾ ويهي سائنس ۾ پڪاريندو آهيان:- "سائين! گرداو! وري ڏي ڪي اهڙا انسان روشنيءَ وارا، جن جي اکين ۾ جوتي ۽ جن جي سانس ۾ جوالي، جي هٿ مٿي ڪن، سندن هٿ مان وهي جوت، جي آسپاس جو هئڙو ڏرين ته هٿ مان نڪري جوت. اهڙا جوت وارا انسان ڏي ڇو ته هن وقت دنيا ۾ آهي گوڙ گهور. وري ٿاڪرا ڏي ڪي روشنيءَ وارا انسان." هن وقت دنيا بيماريءَ ۾ گرفتار آهي. ان بيماريءَ جي دوا اَلو روشني. اڄڪلهه ڊاڪٽر چوندا ته ڪيترائي بيماريون، ڪيترن دکن جي دوا آهي روشني. روشنيءَ وارا انسان هل وري اچن ۽ دکي دنيا جي بيماري ڇڏائين. رشي جي ڪمل مکڙي جي چوگرد ڦوڏار اَلائي ڇا آهي؟ اها روشني لڀن دنيا لي ٿاهي، نئين زندگي لي ٻڌائي!

منهنجي ويڙولي. سڄي روشنيءَ جي سرچ مان اَلائي ڇا
پيو نڪري! سڄي روشنيءَ جو آڌر لڏهنڪري آسمان تي
ڏاڍو اُڀي ٿو.

اَڄ ڪلهه ڪو ڳالهائي ته اَسين اُنکي مان
ڏسون ۽ ٻار سڄي وڏالي ڳالهائڻ ۾ اَڳتي ڪين. اَڄڪلهه
ڪيترا ئي ليڪچر ٿين ٿا، ڪيترئون ئي ميٽنگون ٿين
ٿيون ۽ مان ئي ٿڪجي ٻوان ۽ چوان ته "اِنهن ليڪچرن
۽ ميٽنگن مان ڇا وريو؟" هڪ رشي اَهڙي وهي
سنگت ۾ ٻل ئي ڳالهائي. سائنس ۾ اَچي وهي: آسمان
ڏي نهاري: بس! وڏي ڪي ڇا ڪجي؟ اَڄي نهار منجهان
هڪ ندي پيٽي وهي ٿي- آسمس جي ندي. سڄي
روشنيءَ جي اِها آڌر ٻڌڻ نشاني آ. سڄي روشنيءَ جي
سائنس ۾ اَڳتي شڪتي.

هڪ ڳالهه مون اِڙهي تهن کي ڪيترا سال ٿيا،
تپوان ۾ هڪ رشي ويٺو آهي. اُنکي ڪونيندا هتا
سنت گوتم. گوتم ٻڌ تپوان ۾ ويٺو آهي سائنس ۾.
ٻار رشي گوتم جي ڪمل مکڙي ۾ ڇا پيو ڇهڪي؟
کهڙي جوت؟ اَلک ڏام جي جوت هيٺ لهي آئي
آهي. هن جي اَکين ۾ پيئي ڇهڪي. ڇا ٿو ڏسي؟
هن تپوان ۾ اَچي ٿو هڪ ڇٽو ۽ اَڳتي اَڳتي ٿيو
وڌي. اَچي بيٺو آهي گوتم جي نزديڪ: هيءَ ڇٽو

ٻالڪ وانگر لاڏلو، پيار سان ٻاجھ ڀريل. رامڪرشن جي اکين ۾ ھئي رشين جي جوت. رامڪرشن چيو:- ” ڪيشب! ھڪ ڳالھ، ڪريان؟ دل ۾ تہ ڪين ڪندين؟“

ڪيشب چيو :- ” سائين! اوھين چئو. اوھان کي ئي ڳالھائڻ جو حق آھي. جيڪي اوھان کي چوڻو ھجي سو چئو.“

انھن رامڪرشن چيو :- ” ڪيشب پيارا! مان القطيعي ڪرڻ نٿو چاھيان. مان ستسنگ ۾ اچي واڌس: تو ڪھڙي نہ سندر پرارٿنا ڪئي. تنھنجون اکيون بند: منھنجي دل اچي ڏڏڻ لڳي. تنھنجي ستسنگين جون اکيون بند ۽ تنھنجون اکيون بہ بند. مون اکيون کوليون ۽ مون چيو :- ’ھنن جون اکيون تہ بند آھن، پر دل اندر پرڀوءَ جو سمرڻ ڪئي؟ دل جي اندر ڀڄڻ ڪئي؟‘ پوءِ مون تنھنجي ڪمل مکڙي ڏي نھاريو ۽ تنھنجون اکيون بند. مون ڏٺو تہ تنھنجي ڪمل مکڙي مان جوت جي ڌارا پئي آئي. پر تنھنجا ستسنگي اوٺ ئي اوٺ. اھا جوت مون اوڪاتواہ ھڪ ۾ بہ ڪونہ ڏٺي.“ اھا ڳالھ سچي آھي چو تہ ڪيشب ھو رشيءَ جي منزل ھو. شري رامڪرشن چيو :- ” ڪيشب! اھا جوت اڃان بہ وڌي پئي ۽ اِن ھيو آھي منھنجي دل ئي چاھي.“

رشي کٿي نہ ڳالھائي، پر اُنجي سانس مان وڌي پئي جوت جا، ھڪي ئي جادو دلين کي!

ڪالڪي ٿيو ۽ اهو وڏو مندر هو. هڪ ڏينهن ان مندر ۾ سنسڪرت پڙهو هلي؛ هن سنسڪرت ۾ اچي وهي. ٿو اڪ سچو سنت. هڪ پڙهو جو پيارو، جنهن جو نالو سنت رامڪرشن پرمهنس. پيارو گوڏ هور ڪان پري رهيو. هڪ ڏينهن لنگهي ٿو الان جعي اڪ مندر آهي. پڙي ٿو ڪي گيت؛ اچي وهي ٿو اندر. اهي سنسڪرت آهن ۽ اهي سنسڪرت جو پيار ڪيشب چندرسين سنسڪرت وڏو هلائي. ٿي وڏو پيارنا ڪري؛ سنڌس اکيون ننڊ. ٿوري وقت ڪانپو پيارنا پوري ٿي ٿي. ڪيشب چندرسين اکيون کولي ٿو؛ ڏسي ٿو ته سنت آهن پڌاريا. ڪيشب پنهنجي وڏي ٿان اٿي ٿو، جڳهه ٿان هيٺ لهي سنت کي پاڪر پائي ٿو. رامڪرشن ڪيشب کي پاڪر پائي ٿو. عجيب نظارو ٿئي ٿو جڏهن سنت ملي سنت کي! ٻئي سنت هڪ ٻئي کي پاڪر پائين ٿا. پوءِ ڪيشب وهي ٿو پٽ تي رامڪرشن سان گڏ پوءِ سنت رامڪرشن چا ٿو چوي؟ هڪ ٻئي جا مٺ هٿا؛ هڪ ٻئي وٽ اِندا هٿا.

هيٺر رامڪرشن پرمهنس چا ٿو چوي؟ ڪيشب ڏي نهاري چوائي ٿو:- "ڪيشب! هڪ ڳالهه ڪرهان پوءِ دل ۾ ڏ. ڪين ڪندان؟" رامڪرشن هوائدو ه

روپ مڌسودن شيام جا اهو درشن جنهن کي ملي ٿو
سو سڀاڳو آ.- ”جڏهن ڏسڪندا هون اوڏو ئي اوتهين ٿو رهي.“
اهو درشن ملي ٿو ڀڳوان جي ڀڳتن کي، سنتن کي،
رشين کي، گيانين کي، ڀڳوان جي پيارن کي.

اهڙو درشن مليو هڪ ڀڳت کي جنهن جو نالو
ٻنداٻن جو ڀڳت گداڌر. گداڌر هو اڪ وياولي شيام
جي ۽ ڀڳت گداڌر کي اهو درشن مليو :- ”جڏهن ڏسڪندا
هون اوڏو ٿو اوتهين لسون هندو.“ ارجن ! جس لهڻ
ڪٿي ٿون ڪٽي ٿون لهارين، هل لسين اڇ روپ
مڌسودنا ۽ هن ڀڳت اهو ساڌن ڪيو. وياولي ٿو ڪ
جو ساڌن هن ڪيو. سالن جي ساڌن ڪاڻ هڪ
پيارو مڌسودن شيام کي هرهنڌ، هر مڪان ڏسڻ لڳو.
ڀڳت گداڌر، جهڙي ڪونهن ڪيترا ڏينهن ٻنداٻن
جو ڀڳت، شيام جو پيارو، سڀاڳو ٿيو ڇو ته ڪنهن
اهو درشن مليو !

ٻنداٻن ۾ روز ستسنگ ڪري ٿو، روز ڀاڳوت
پراڻ مان ڳالهيون ٿو پڙهي. سندس درشن ڪرڻ لاءِ
ڪيترا ڳوٺن مان، نزديڪ ڳوٺن مان اچن پيا. هڪ
ڏينهن، هڪ نزديڪ ڳوٺ ۾ هڪ مهنت آهي : گداڌر
جي ساک پڌي ٿو. هن مهنت وٽ اڇتا ڪي ۽
ڪنهن چوليا :- ”سالهن ! ٻنداٻن ۾ هڪ لعلن جوسي

ڀڳت گداڌر

گيتا جو اڌياءِ ڏهون، اُن جو نالو آهي وڀوتي يوڳ. گرديو سمجهائي ٿو اَرجن کي ته سنسار سارو آهي ايشور جي وڀوتي. وڀوتي معنيٰ تصوير، شڪل، مُورت. سڀڪجهه جيڪي آهي، اِهو سائينءَ جي مورت آهي. ٺهڪري ايشور جا پيارا ٿڌ ٿڌ هيٺين ڳالهين ۾:- "جڏر ڏسندا هُون اُوڏر اوڀهين ٿون هر اِها سڀ مورتون آهن هڪ صورت جون. باغن ۾ پُهپ روپ منهنجي شيام جا، قدرت جا پهاڙ منهنجي پياري شيام جا، وڻ ٽڻ، باغ بهاري، گل ڦل سڀ منهنجي پياري شيام جا. ۽ اِهو اِڪ اِنسان به آهي روپ شيام جو. جڏهن ستسنگ ۾ اچان ۽ هڪ منٽ ويهي اُوهان اَکيون سو جهڪايان، تڏهن ٻاٽ کي چوان ته "هي ته ستسنگ به آهي وڀوتي منهنجي شيام جي."

سڀ ڪجهه ايشور جو آهي سنت رشي به آهن

هي ڀيٽو سياڻپون . ٻه هن ستسنگ ۾ مان ٿي نياڻو ، ڇو ته مولڪي دواڻ اچڻي لڳو مهنجون اکيون کلڻون . سڪل اوت مهنجا نيڻ . هن ستسنگ ۾ مان نياڻو . ٻوءِ واچارو ٿئيس ٿو :- " ماڻهو ڇا چوندا ؟ مان مهنت : مهنجي وڏي گدي ، مون کي ڪيترا نه شش . ماڻهو ڇا چوندا ؟ ڪيترن ستسنگ ۾ رنو ،- مهنجون اکيون سڪل ٿي سڪل . ماڻهو چوندا :- 'هن مهنت کي ڪهڙي ڪانهي .' واچار ٿئيس ٿو ته لوڪن ۾ مهنجي کلا ٿيندي ."

ٻئي ڏينهن ڇا ٿو ڪري ؟ ٻئي ڏينهن ته اچڻو ستسنگ ۾ : ڇا ڪري ؟ ٻاڻ سان لال مرچ ڪٽي اچي اچو لڳائي . ٻوءِ ڇا ٿو ڪري ؟ ستسنگ ٻوري ٿڦ ڪان اورو اڳ . ڪنهن نه ڪنهن بهاني اها اندڙي ڳوڙي کولي ٿو ۽ لال مرچن سان اکيون مهٽي ٿو . اکين مان پاڻي اچي ٿو . مهنت چوئڻو . مهنت چوئڻو ٻاڻکي :- " اڄ مهنجي ٻئي سالين رکندو . اڄ ستسنگي ڏسندا ته مهنت جي اکين مان به پاڻي پيو اچي ." ٻه هڪ ماڻهوءَ ڏسي ورتو ته هن مهنت لال مرچ اکين ۾ وڌا الڻهن کمس ، اکين مان پاڻي آيو . هو چوي ٿو :- " هي ڪهڙو پاکنڊ ؟ هيڪي سچو روئڻ نه اچڻي لڳو . هي ته پاکنڊي آهي ."

جاڳيو آهي. ٻانداڻ ۾ آهي هڪ ڪوهن ٻگهه ٻلاڙو.
روز روز سنسنگ ڪري ٿو. الائي ڇا ٿو ڪري؟
دلين تي ڪهڙو جادو لڳائي ٿو. سائين! سنسنگ ۾
ڪيترا نه اچن ٿا. سائين اوهين به جيڪو هن شام
ٻگهه جو درشن ڪريو."

مهيس چوڻ لڳو:- "سپاهي اسين هلون ٿا:-
"هي مهيس اچي ٿو پنهنجي ڪڏهن گدائي جي سنسنگ
۾: اچي ويهي ٿو. هيڏانهن هوڏانهن نهاري، عجب
۾ ٻڏي ٿو. هي ڇا آهي؟ سنسنگ جو آسڻ ڀانوري
ٻنهي سان ٻڌل. هيٺ گدائي جو پاسو ٻڌي ٿو. ٻو
نهاري ٿو: ڇا ٿيو آهي؟ مهيس چوي پيو پاڻ کي:
"مان ڪٿ آيو آهيان؟ ڪٿ وڃو آهيان؟" مهيس
جي پاسي ڪان وڏا آهن ڪي. پاڻ سڏڪا پيا پوان
وري نهاري ٿو پنهنجي طرف پنهنجون ڏي: ڳوڙها پنهنجون
ڳاڙين. سپاهيون سي پنهنجو پنهنجون سڏڪا پوان:- سڪ
جا سڏڪا، گدائي جي اٿي عجب، جنا نه مولهون
پنهنجون وڃن. هن جو منو آواز. ٻو انڪان وڏيڪ هن
جي منهي دل. هنجون منهون ڳالهيون. انديش پور
اٿي ٿو گدائي جو. مهيس پيو سمجهي جنا نه هڪ
جادوگر آيو، جنهن اچي جادو لڳايو. عجب ۾ ٻڏيو
پيو مهيس چوڻ پاڻ کي:- "هي پاڻ سپاهي

ٻڌو ڪجهه غريبن جي شوا ڪن ٿا يا نه؟ جي نه ته
منهنجو فرض آهي ته مان ٻنهي کي سزا ڏيان. منهنجون
اکيون شيام ڏي نهاريون ٿيون يا نه؟ جي نه ته مون
کي کپي ته اکين کي سزا ڏيان. منهنجا ڪن شيام جو
ڪيرتن ٻڌن ٿا يا نه؟ جي نه ته ضروري مون کي
کپي ته ڪنن کي سزا ڏيان. منهنجي زبان ڪيرتن
ڪري ٿي يا نه؟ جي نه ته مون کي کپي ته زبان کي
سزا ڏيان. سائين! اها سکيا توهان چڱيءَ طرح سمجهي
آهي، جو ته هيٺئين هڪ ستسنگيءَ چيو ته اوهان
سکيا توهان چڱيءَ طرح سمجهي آهي، جو ته هيٺئين
هڪ ستسنگيءَ چيو ته اوهان اکين کي لال مرچ لڳايا.
آهي اکيون، جي شيام ڏي نه نهارين انهن کي ته
موچڙا هڻڻ کپن. توهان ٻانهن کي سزا ڏئي. ڏنهن
اوهين ڏنهن اوهان جون اکيون. * انهن جئي مهنت
جي چرڻن ۾ ڪري پوي ٿو. پوءِ انهي مهنت کي
ٻاڪي پائي ٿو. ڀڳت جي ٻاڪيءَ ۾ الائي ڇا آهي!

شري رام ڪرشن پرمهنس جن جي ان وقت ۾
وقت لهر چڙهندي هئي: ٻـوءِ چاهيندو هو
ڪڏهن پنهنجي ٻياري کي آسيس ڪريان. پوءِ خبر
آئو ڇا ڪندو هو؟ انهي ٻيهي ان ٻياري کي ٻاڪي
پائيندو هو. هيءَ ڀڳت گدائر هن مهنت کي ٻاڪي

۽ سنگتيءَ پنهنجي اُستاد ۽ وچي اُو گڏاڻو وٽ
۽ چولائو ته "سائين ! اُوهين ته ڀڳت : اُوهين ش
جي ٽوار. ٻو هيءُ مهمت ڪهڙو ؟ سنت سنگ
ڪلهه ٻه آهو، اَج ٻه آهو. مون ڪيس ٻڪڙاءُ. سائ
هن لال موچ اَکين ۾ وڌا تلهين ڪيس اَکين ٻاهر آهو

ٻو گڏاڻو ته هو سڀو ڀڳت. هو ٿ. اِڪ اِڪ
ڏسي اُو ڌمار جي ٽوار. چولائو ته "ٻارا ! مه
ڪٿي آهي ؟" "سائين ! درون آهه." گڏاڻو ٻو
وڃي اُو مهمت جا چوڻ ٻڪڙي. ٻوءِ چا اُو ٿئو
ڏسو ! هن ڀڳت جي ترشٽي ڪهڙي ؟ اَسين ڀي
عيب ڏسون. جي ڪنهن ۾ عيب ته ٻه هجن ته
لي عيب مڙهون. ٻو هيءُ ڀڳت ته ڪُو ٽواڪ ه
هن جي ترشٽي سندر. هن مهمت جي چوڻ ۾ ڪ
ٻوي اُو. ٻوءِ ٻئو چا اُو چوي ؟ "سائين ! اُو
ڏاڍو آهيو : ۽ اُوهانجون اَکيون ٻه ڏن. چو ته اُو
اَکين کي ٻه سزا ڏائي آهي. سائين ! شاسترن ۾ لڪ
آهي ته جو اَنسگ ٻواڻ کي ڏٺو ياد ڪري، اُن
سزا ڏيڻ کپي.

"منهنجا همت ياد ڪن ٿا شيام کي ٻا
منهنجا همت ڪو ڪبر ڪن ٿا غونن جي هموا واسط
جي ته ته مون ڪپي ته هٿن کي مان سزا ڏيان منه

جي ڄاڻ جو جيڪر ٿورو وچار ڪرڻو .

هڪ چور جي ڳالهه . اڪ رات اڪيس وڏو هو ٻهڪي ڪمري ۾ . اوچتوئي اوچتو ان ڪوليءَ ۾ ٿي آئي ٿو اڪ چور . چور ڇا ٿو ڪري ؟ هيڏانهن هوڏانهن نهاري ٿو . گدادر کي ڏسي ٿو . خبر اٿس ته هيءَ گهر گدادر جو آهي ۽ ٻيو سمجهي ته هن گهر ۾ ڌن هوندو . هن جا ڪپڙا ته شش آهن . چور ٻيو سمجهي ته گدادر جي گهر ۾ ڪو خزانو هوندو . چوري ڪرڻان ته هن گهر جي . ٿي آئي ٿو گهر ۾ . ڏسندو ته ڪولي کولي آهي . گدادر ته ان گهر ۾ ويٺو آهي . گدادر ٻيو چوي ٿو :- ” ڏسان ته چور ڇا ٿو ڪري ؟“ ڪوليءَ اندر ڪي ڪپڙا آهن . ڪپڙا ڪٺا ڪري ٿو . ڪوليءَ ۾ چانديءَ جي ٿالهي آهي ، جنهن سان گدادر شيام جي آرتي ڪري . ٿالهي ڪڍي ٿو . ڪوليءَ ۾ هڪ چانديءَ جو پيالو آهي جو هڪ شرڌالوءَ ڪيس ڏنو آهي . اهو چانديءَ جو پيالو به چور ڪڍي ٿو . هيٺئن گدادر ڪنڊ مان لڪي اچي پاڻ کي پڌرو ڪري ٿو . پيون به شيون ڪوليءَ ۾ رکيون آهن . کي سندر شيما رکيا آهن . سڀ سندر شيون ڪڍيون ڪري هيٺئن اچي ٿو . چور کي خبر ڪانهي ڇو ته چور رڌل رهي ٿو هڪ ڪم ۾ . شيون ڪڍيون ڪري

ٻاڪي ٿو، ڇاتيءَ سان لڳائي ٿو. مهنت اُٿون ٿي ٻوڙيو. مهنت کي ڀڳت جي مهر ملي ٿي ۽ مهنت ۾ اُچي روئڻ ۾ چڙهي ٿو. روئي ٿو، روئي ٿو ۽ زارون زار روئي ٿو. گداڌر کي چوي ٿو:- "سائين! الائي ڪيئن اوهانجي لطف جي لهر مون کي لڳي آهي. هن وقت کان اوهان جو شش آهيان، مونکي قبوليو پنهنجي چرڻن ۾." اُن وقت کان هيءُ مهنت ڀڳت ٿي پيو ٿو. جئن جوت منجهان جوت جاڳي، تئن ڀڳت جي ڇهڻ مان ڀڳتي ڪلي ٿي ۽ سڄو ڀڳت ٿي پيو. هن مهنت جي اندر عجيب ڀڳتي ڪلي ٿي! سڀاڳو! سڀاڳو!

هيءُ ڀڳت گداڌر ۾ شيام جي واولي هو. شيام جي جوت هو، شيام جي مهر، فضل جو پرڪاش هو. ڪيترن کي نه هن ڀڳت گداڌر تاريو. ڪيترن کي نه هن ڀڳت گداڌر پنهنجي ٻاجهه ٻيڙيءَ ۾ چاڙهيو. هن ڀڳت جي جيون مٺي. هن ڀڳت جي جيون ۾ بانسري، مرلي ٻيٺي ڳائي، شيام ٻئي پنهنجي گيتا جو گيت هن ڀڳت جي جيون ۾ ڳايو. هيءُ ڀڳت ٿي ٻيو تصوير- گيتا جي تصوير. مان نه اُچي جئن سان گيتا جي سکيا ڏيان ٿو ۽ هن ڀڳت گداڌر پنهنجي جيون ۾ گيتا جو گيت ڳايو. تنهن ڪري هن ڀڳت

[٣٠]

سچو براهمڻ

آڌياءِ ١٠، شلوڪ ٦ ۾ شري ڪرشن ڀڳونجي پياري ارجن کي چوي ٿو:- پيارا سمجهه ته مان توکي سمجهايان ٿو سرشٽيءَ جو وهنوار ڪٿان آيو آهه؟ هيءَ سنسار، هيءُ جڳ سارو، هيءَ رچنا ساري هڪ ٻوٽوءَ وڻان آئي. ڪيئن آئي؟ ارجن! سو جيڪر سمجهڻ جي ڪوشش ڪريان. هيءَ رچنا ڪيئن ٿي؟ قدرت جا رنگ نيارا ڪٿان آيا؟ هيءُ جڳت سارو ڪٿان پرڪاش ٿيو؟ ارجن! سمجهه تون ته اوائل ۾ هو اڪ. اُن اڪ کي ڪوٺين برهم، ٻوٿو، ايشور. ارجن! ٻوءِ اُن اڪ جي ڏيان مان ست رشي ۽ چار منو آيا. ۽ ٻوءِ سرشٽيءَ جو وهنوار چڪر هلڻ لڳو. ستن رشين بابت تورو ڪي مون اڳئي ٻڌايو آهي. ۽ اهي ست رشي ٻوءِ مان آيا ۽ ٻاڻ سان اڪ روشني ڪڍي آيا.

ڳنڍڙيءَ ۾ ٻڌي ٿو. پوءِ سوچي ٿو ته اها ڳنڍڙي ڪٿي لڪائو
سگهان. سو پڪڙ اها ڳنڍڙي پنهنجن ڪلهن تي کڻيو.
"سائين! توهان جو نالو ڪهڙو؟" گدادر چوي
ٿو:- "پيارا! ڊپ نه ڪر. مان گهر جو مالڪ آهيان.
تون ڊپ نه ڪر. تون پيون شيون نه کڻ. مان اهي
شيون توسان گڏ کڻي هلان ٿو." جڏهن ته ائين چوي
ٿو: پوءِ ڇا؟ مون ڇو نه. جنهنجي دل مٺي آهي،
اُن جو آواز به مٺو آهي. گدادر جي دل پياس سان
ڀريل آهي. جڏهن نه چوڻو:- "پيارا! ٻيا به ٽمـر
ڪڍ." اهي اکر چور ٻڌي ٿو: چور جي اکين ۾
پاڻي اچي ٿو. اچي ٿو روئڻ ۾ ڇڏڪي. گدادر چوي
ٿو:- "پيارا! تون روئين ڇو ٿو؟ ڪس ڪنڌي نه
تڪليف ولي تون رات جو اوندهه ۾ هت آيو آهين.
پيارا! جيڪي توکي کپي سو تون کڻي وڃ." هي ته
ته سچو ڀڪت هو ۽ شيام جو سچو شش سو آهي جنهن
کي لوڀ ڪانهي. هنکي عجيب نظرس هڻي ۽ تنهن
سان گڏ هيءُ گدادر هو نرلوڀي. اهڙي پدارت لاءِ
هنکي موهه ڪانهي. جڏهن گدادر جا مٺا اکر ٻڌي
ٿو، پس! اچي ٿو زاروزار روئي. هن ڀڪت چور ۾
به ٿئي وهوڻي شيام جي. شيام آءٌ گنهگارن ۾، پاپين
۾، جوئارين ۾، شرابين ۾. شيام جي وهوڻي آءٌ اُنهن
سڀني ۾. هن پياري هن وهوڻيءَ جو سائين ڪيو!

قانونن جي خبر ڪانهي . ان ڪري سنگت وڃي ٿي
ڪرندي. اسانجون ڇوڪريون شاديون ڪن : پوءِ اسين
ليائين سان ڪهڙي هلت ٿا ڪريون ؟ اسين مرد،
اسان کي سڀ حق آهن . ڇوڪرين کي وري حق ڇا
جا ؟ ويچاريون ڇوڪريون ٻئون ٻپ ۾ رهن . اسين
مرد چئون :- "جيئن اسان کي وڻي تيئن اسين
ڪنداسين : ڇوڪرين جا حق اسين ڪٿا سڃاڻون." ۽
سنگت وچ ٿي ڪرندي .

سنگت لاهن ڇڙهندي جڏهن اسانجي سنگت
قانونن ۾ هلندي . ڪي اهم آهن . پڙهيل ، هوشيار
نوجوان ڏسو وڏي ڏاڍي ليکي وٺن ڪان ڪمائين
ڪن . ڇون ته اهو رواج آهي . اهو رواج وڃي ٿو
اسانجي ٻنگت کي ڪمزور ڪندو . ڪيترائون ئي
ڇوڪريون هن وقت ڏک ۾ آهن . اسان جي گهرن ۾
ڏک ، اسان جيءَ ٻنگت ۾ ڏک : ڇو ته اسين قانون ،
اهم ڪٿا ٻروڙيون . هڪ هڪ چوي :- "جئن منهنجي
مرضي." ائين ٻنگت ڪين لهي سگهندي . چار مدو
آيا ، جن اچي ٻڌايو ته ڪهڙا اهم آهن جن ۾ سنگت
کي جي ٻڌون ته اسين سگهي رهنداسين . اهي قانون
ڪهڙا ؟ (۱) ٻهرين ڳالهه جا اسان جي آرين قوم کي
مٿن ٻڌائي ،- جا مدو اسکي هڪ سندر ٻهڪ

اِها روشني آڇي رشين ڦهلائي.

چار منوءَ: اُن ۾ ڪير؟ اِنهن چار منن آڇي سنگت ناهي. منن آڇي ٻڌايو ته شهر ڪيئن ناهجن؟ سنگت ٻڌگت ڪيئن ٿئي؟ اوکهڪ ٻئي سان رهن ڪيئن؟ کهڙيءَ نيتيءَ ۽ هڪ ٻئي سان رهن؟
The rishis were the revealers of light and the manus were the builders of civilisation.

چار منوءَ آيا: ۽ اِنهن چئن منن آڇي ڇا جو ذڪر ڪيو؟ منن ٻڌايو ته ڪي قانون، ڪي نيم آهن، جن ۾ سنگت کي ٻڌو، ته ٻڌ سنگت ڪري ٿو ندي. جئن ڏسو هن وقت اساڻي سنگت وڃي ٿي ڪرندي؛ ڇو ٿي ڪري؟ مٺهڙا پيارا سنسڪي ٻالڪ، سنسڪي پيئرون ٻاڻ کي قانون ۽ نيم ٻڌڻ چاهين. هڪ هڪ چوڪي:- "جئن مٺهڙي موضي اٿن مان ڪريان." ٻوءِ ڏسو ڪهڙو نه ڏک آهي. هيءَ ڏاڍي ايڏي ڪيڏو نه ڏک ڏيئي رهي آهي. ڪو نوجوان چوي:- "مون شادي ڪئي: ٻو هيئر مون کي ڇوڪري نه کپي." ٻنهي زال کي ڪهڙي ڇڏي ٿو ۽ اساڻي سنگت اهڙي حالت ۾ آهي جو اُن نوجوان کي وري ٻي ڇوڪري ملي ٿي. ٻاپ ڪيو اَلس، ٻر اُن نوجوان کي ٻي ڇوڪري ملي ٿي. اساڻي سنگت کي افسوس!

سڌانت موجب ڀڳت جي مڃتا ضرور نه ليکي ڪيئن . ڀلا
ڪير ليکي ڪيئن ؟ سماڄا ، گياني : ڇو نه انتظام جي
هلائڻ جو ڪم هڪ ڪان لٿو ٿئي . اڄڪلهه ٻهو
رواج نه جنهن کي گهڻا ووٽ ملن ، انهن کي اختياري
ڏيو . ٻه گهڻا ووٽ ڪري ان کي ملن جنهن کي پوري
سمجهه نه هجي . مدو چوڻو :- " انهن سڀگت ڪوڙ
لهدي . سڀگت ووٽن مان نه لهدي ، ڇو نه ڪيترا
ماڻهو مورک ، جنکي پوري سمجهه ڪونهي نه ڪنهن
کي ووٽ ڏيون ؟ هڪ مهاڄو پاڻ آهي : آچي ڪي ملا اڪر
ٿوي : ٿوهين پڻڄي ويٺ ان کي ووٽ ڏيو . ٻه
هي ماڻهو نه چالاڪ ٻئر آهي . ڳالهائڻ جي هنڪي
رمز آهي . اوهين هن کي ووٽ ڏيو ٿا . جڏهين هن
کي عهدو ملي ، تڏهين هو چوي :- " مون کي توهان
جي پرواهه ڪونهي . مون پنهنجو ڪم سڌ ڪيو . "
پوءِ ڀڳت ڪيئن لهدي ؟ اسان جي قوم جو ڀيال ،
مدو ڀڌائي تو نه چا ڪن ، ڪيئي ؟ مدو چوڻو نه ڀڳت
جي اڳوان جو عهدو ووٽن تي نه ليکي ڪيئي . مدو
چوي ٿو نه ويچار ڪريو نه ڀڳت جي مڃان هٿڻ
ڪيئن گياني، جن کي آهي سمجهه ، پرکڻ ، ۽ پروڙ سان
ڪل گيان .

گيان ڪنهن کي آهي ؟ ڪتاب گهڻيئي ٿا

۾ ڇهڪي ڪونهن "مدو سمهتا،"- ان ۾ مدوءِ آسان
کي ڀورين هيءَ ڳالهه پڌائي ته جي توهان کي ڳڻ رهڻو
آهي، سماج ٺاهڻي آهي، ملڪ جي آڏاوت ڪرڻي
آهي ته چار درجا، چار ڪلاس سمجهڻ کپن (Four
classes of Society) اهي چار درجا جا هڪ ٻئي
سان سلوڪ ۾ رهن. ولايت ۾ ڏسو اڄ ڪلهه ڇا ٿا
ٿين؟ ڇون پيا ته مزورن جو راڄ ڪٿي. ٻنگمت جي
مٿان رکن ٿا مزور. ٻر مدوءِ ڇٿو:- "مزورن کي حق
آهن، سي نه لتاڙيو. اي ساهوڪارو! مزور جا حق نه
وساريو. ٻر پنگمت جو اڳوان ڪٿو ٿئي، ان جو
ويچار ڪريو."

اڄڪلهه جو سڌانت پکڙيل آهي، انکي ڪونهن
ڪميونزواد (Commuism) ۽ هين Commuism جو
سڌانت ڏنو هڪ وڏي ودوان جنهن جو نالو ڪرل مارڪس
(Karl Marx). هين ودوان ڇٿو ته Class conflict
ضرور ٿيندو: تان جو مزور وڃي پنگمت جي مٿان
ٻهندا. مزورن جو راڄ ٿيندو." ٻر مدوءِ ڇٿو ته قوم
۾ جهڳڙو تڪرار نه ٿيڻ گهرجي. قوم ۾ ڪلاس ٿيندا؛
ٻر هڪ هڪ ڪلاس کي پنهنجو فرض آهي: انهن
ڇٿن ڪلاسن جي وچ ۾ جهڳڙو ٿيڻ نه کپي. اهي چار
درجا ڪهڙا؟ (١) ٻهرڻون درجو ڪهڙو؟ مدوءِ جي

پالڻ اگر ڪم ۾ آڻيون ٿا ته سڀ براهمڻ ڪيئن ؟
” برهم ڄاڻ “ سڀ براهمڻ ڪيئن ؟ برهم کي ڄاڻي ،
جو روز روز ڀڳتي جيون ۾ برهم اڳيان سر جهڪائي.
سو چوٿو نه اهو گياني سنگت جي مٿان رکو . سڀني
۾ وڏو درجو آئو نه جو جي گياني آهن ، جن کي
سمجهه آهي ، جي ٻڌو آهن . ڀڳتي ڪري خبر آئو نه
سڌو براهمڻ لاءِ ڪهڙو سندر قانون ناهيو ؟ سڌو چيو :-
” توهين براهمڻ لاءِ ڪهڙو سندر قانون ناهيو ؟ سڌو
چيو :- ” توهين براهمڻ آهيو ، انڪري اوهان کي
بيو گهڻو نه ملندو . اوهان کي پڙهو بيو بيو ملندو
چو نه اوهان کي گيان جو خزانو آهي . انڪري ان
زماني ۾ اسانجا براهمڻ پاڻ اڪثر غريب هئا ، جنکي
شان مان ملندو هو . ڀڳت انهن اڳيان سر جهڪائيندي
هئي ۽ انهن براهمڻن جو قدر هو ان ۾ ته انهن کي
گيان هو . سڌو چيو نه انهنکي گهرجن ڪان مٿي رکو .
سادو ڪائين ، سادا ڪپڙا پائن . ۽ انهن براهمڻ کي
سڌو چيو نه بيني ڪلي ڪرڻ جي علت نه هئڻ
کپي . ڪهڙو نه سندر آدرش ! اهڙا ماڻهو هئا اسانجي
ڀڳت جا اڳوان . اڄڪلهه اسانجي ڀڳت جا وڏا ڪين
نا ڪهڙ ؟ جي مان وزير آهيان ، انڪري ڀڳت جو
وڏو آهيان . پيارا پاءِ ! تون وڏو ٿي پمڪ ؛ ۽ تون

پڙهن ، امتحان گهڻيئي ڏا پاس ڪن : پر تن کي گيان
ڪونهي . جنهن کي گيان آهي ، تنهنجو سڀجهه سان
گڏ هردو صاف ٿيڻ کپي . اهي Unselfish ٿيڻ کپن.
انهنکي پاڻون پيٽن واسطي دل ۾ درد هئڻ گهرجي ،
انجو هردو صاف ، انجو روح روشن ، انهي جيون پاڪ ،
انڪي جيون ته گيان آهي . گياني ڪير؟ نه سو
پنڊت جو پاس ڪري . ڪيترا آهن جي پڙهيا پڙهيا
ڦران چو ته انهن جون دليون صاف ڪونهن . جو گياني
آهي ، انهيءَ وديا سان گڏ هئڻ کپي صاف هردو ،
نرمل دل .

اڄ ڪلهه اسين ڇا ويٺا ڏسون ؟ جيئن ڏا نه
سوراج ملڻو آهي : پر ان سوراج ۾ ڇا پيا ڏسون ؟
ان سوراج ۾ ڏسون پيا رشوتخوري . ڪيترا پاڻ وڏا
امتحان پاس ڪري ڇا ويٺا ڪن ؟ ويٺا رشوتون وٺن.
وديا ته انهن کي ملي آهي پر انهن جو هردو صاف
ڪونهي . افسوس ! انهن کي گيان ڪونهي . مون
هڪ ڳالهه تي زور رکي ٿو ته ستسنگ جي اڳواڻي هئڻ
کپي انهن کي جن جون دليون صاف هجن ، انهنکي
مون ڪوئي ٿو گياني .

۾ گيانيءَ لاءِ مون ڪهڙو اکر ٿو ڪم ۾ آڻي ؟
" براهمڻ " . اسين براهمڻ اکر ڪم ۾ آڻيون ٿا ، اسين

[۳۱]

آريه ڌرم

منوءَ سمجهايو ته آريه قوم جا چار درجا آهن :-
(۱) ٻهراڻن ڌرم پراڻن. اڄو ته ٻهراڻن سمجهون
ته " آريه " اکر جي معني ڇا آهي ؟ (۱) لفظ معني
" آريه " اکر جي آهي " سچا ". آريه قوم سان جا
پنهنجي جيون سچ ۾ پڏي. منوءَ چيو ٻهراڻن هاڪرڊن
کي سڪولن ۾، آشرمن ۾، گهرن ۾ هي سڀ سمجهايو
ته سچ ڳالهايو. پنهنجي سمستا ۾ سچ تي زور ڏئي ٿو.
اڄ ڪلهه افسوس! اها منوءَ جي سکيا اسان
عمل ۾ ڪا آڻيون، ٿوڙڪي ڏڪا پيا کائون. سچ
ڪان ٻري آهيون، ٿوڙڪي ڏکي آهيون. ٻڌو سچو
هندو، سچو آريه ڪير؟ اهو جو پنهنجي جيون سچ
۾ پڏي. ورِي ورِي منوءَ پڪاريو ته " سنياس آشرمي
ٻيو ڌرم: سچ ڪان مٿي اهو ڪو ڌرم ڪونهي. "

هزار ڀڳهار ڇو ٿو ڪٽين؟ اسين ٿوڪي اڳوان ڪري
سگهنداسين ڪين، ڀڳت جو اڳوان آهي ڪير؟
اساڻجي ڀڳت جا اڳوان، ملڪ جا اڳوان، ديس جا
اڳوان، قوم جا اڳوان ڪير ٿيا ڪين؟ نه آهي جي
ساهوڪار آهن، ٻه آهي جن کي سڀو ڪيان جو خزانو
مليل آهي.- گياني! هو انهن جو سڀو خزانو
آهي ساڻين جو سڀون، انهن جي جيون ۾ اٿو
سچي قرباني.

ويچار نواس ڪندا . آسانجي دلين ۾ ڪڏهن نه وري وري وڪار اٿن ٿا. مٿوءَ سکيا ڏني ته اسانجي اندر اتم ويچار رکو . (Nobility of thought, nobility of aspiration) اتم ويچار ڪڏهن ڪي آهي ؟ اُن جي دل اندر آهي جنهن کي ڀائپيءَ جو ويچار آهي . هي ئي منهنجو ڀاءُ آهي . هيءُ منهنجي ڀيڻ آهي . هي ” ڀائيبند “ اکر ڪهڙا نه سندر اکر آهن. ان اکر جي معنيٰ ڇا آهي ؟ ڀائي بند آهي ٿو ” ڀائي بندو “ مان ! ” بندو “ معنيٰ ” مانــمت “ ؛ ” ڀائي “ معنيٰ ” ڀاءُ “. هي ئي ڀاءُ منهنجي برادريءَ جو آهي ۽ ” ڀاءُ “ اکر جي معنيٰ ڇا آهي ؟ ” ڀاءُ “ معنيٰ ” جو بار کڻي “ . منهنجي بار جو ڪجهه حصو جيڪو کڻي ، جو منهنجي تڪليف جي وقت منهنجي تڪليف جو اڪ حصو کڻي ، اهو آهي منهنجو ڀاءُ. اڄ ڪلهه اهڙا سچا ڀائر ڪٿي آهن ؟ اڪ ڀاءُ ويٺو ڪاٽي ، ٻيو ڀاءُ ويٺو ٻکون ڪٽي . ويچاري کي خبر ناهي ته سچائي ڪاڏو ملندو يا نه ؟ اڄ ڪلهه ڀائــر ڪٿي آهن ؟

آريه ڌرم اٿو ڀائپيءَ جو ڌرم. آريه ڌرم اٿو ڀائيبند ڌرم . آريه ڌرم آهي اُن کي جو سڀن جو بار کڻي ٿي کڻي ٿو . موني کي ٻيو آهي : ٻو فلاڻو غريب

جڏهن صدين کانپوءِ اهو ٻاٻوءَ جو پيارو آيو، جڏهن
کي ڪوئيون ڪو ناڪ ڏيو ۽ جڏهن گروجن کان
پڇائون ته "ٻاٻوءَ جو نالو ڪهڙو ڳايون، اُچاريون؟
ٻاٻوءَ جو نالو ڇا آهي؟" گروجن چيو:- "ٻاٻوءَ جو
نالو آهي ستنام." جو سچ ۾ رهي ٿو، سو ٻاٻوءَ جي
ساکي ڏئي ٿو. جو پنهنجي جيون سچ ۾ پڏي ٿو سو
سچ جي پوڄا ڪري ٿو.

اِها پوڄا ڪهڙي آهي ته مان اُوهانجي وچ ۾ وهان،
واهي گيت ڳايان ۽ گيت پڏان يا چپن سان ٻاٻوءَ جو
نالو اُچاريان. مان جي سچو پوڄاري آهيان ته مونکي
پنهنجي جيون سچ ۾ پڏڻ کپي. ٻوءِ ڪوڙ ڇا جو؟
چالاڪي ڇا جي؟ اَڄ ڪلهه ٿسو گهرن جي ۽ مندرن،
ٺڪاڻن جي حالت ڪهڙي آهي؟ گهرن ۾، ٺڪاڻن،
مندرن ۾ سچ جو وهنوار ڪٿي آهي؟ ڪورٽن ۾ ۽
سڪولن ۾ سچ جو وهنوار ڪٿي؟ مٺوءَ ٿهن سکيا
تي زور ڏنو:- "پنهنجي جيون سچ ۾ پڏو!"

مٺوءَ وڏيڪ سيکاريو ته آرڌ ڌرم معنائي سچ
جي ڌرم ۾ پڏتا رهو.

(٢) "آرڌ" اکر جي اِي معنائي آهي "اُتم".
"آرڌ، ڌرم" معنائي "اُتم ڌرم"
۽ اُتم ڌرم ڪهڙو جو آهي؟ جڏهن جي دل اَندر اُتم

ٿو، جو هاريءَ جو ڪم ڪرڻو، زمين ۾ ٻوڪي ٿو، اهو قدرت سان سنبنڌ ۾ رهي ٿو. قدرت جو ديدار پائي ٿو، سادگيءَ ۾ رهي ٿو. اُنجي دل وڏي نرم ٿيندي. ڪميءَ جو ڪم جو ڪري ٿو سو اُڻ سچو ڳوٺاڻو. اسين ڀلا چئون ته شهري ٿيون يا ڳهوٽ ۾ شيطان پلو آهي. ڳوٺن ۾ ٻڳواڻ پلو آهي. جي ڳوٺن ۾ ڪميءَ جو ڪم ڪندا، ته سو اُنهن جيون شهري ماڻهن کان گهڻي ته بهتر آهي! منوءَ سنسڪارنو تي ڪميءَ جو ڪم ڪرايو. اُن زماني ۾ اِڪ اِڪ ڪسي اِٿيءَ جو نڪو هو. ڀريءَ ٻي نڪو جي اُن سنڀال ٿي ڪئي ۽ اُن جو ورت ٿي لکيو. ڪڏهن ته ڪهين ڪري ٻس ٻڪي، للع اُهڪي پيار ٿيو ٿي. اُچڪلهه اهو پيار ڪٿي؟ اُچڪلهه ڳائين جو ڪوس ٿيو ٿي. اسين وڇون ٿا وڏيڪ شهري ٿيندا. اُچڪلهه ڪيترائون ڳاليون روز قتل ٿين ٿيون! ۽ اسين شهري چئون ته اسين سڌريل آهيون. ڳائين جو ڪوس چو ته ٿئي. پر اُن زماني ۾ ڏيا هئي. آرلهه ڏرم هو ڏيا جو ڏرم. آرلهه ڏرم معني ڪميءَ جو ڏرم، ڪڙمبن جو ڏرم. اِڪ اِڪ ڪڙمبيءَ کي پنهنجو گهر هو ۽ اِڪ اِڪ ڳانءِ جي سنڀال ڪندو هو.

آسانجو پارت سڀي آزادي پائيندو ڏينهن جاڏهن

تي وڌو آهي. منهنجو فرض آهي ته پنهنجي طاقت آهر هن ڀاءُ جي تڪليف جو ڪجهه حصو پنهنجي ڪلهن تي کڻان. اهو اُتم ڀائپيءَ جو ڌرم (The Religion of Brotherhood) سچو ڀاءُ ڇو پڇي ته فلاڻي کي تڪليف آهي؟ پنهنجو ڪانڌو اُن ڀاءُ سان ونڊي ورهائي کائيندو.

منهنجي اوڀر ماتا مون کي ننڍي هوندي هڪ سبق سيکاريندي هئي. منهنجي ماتا پڙهيل ڪين هئي: ۽ روز روز مون کي هڪ سبق اوڀر ماتا سيکاريو. ورڇ ورڇ مون کي ڇا سيکاريندي هئي؟ "ونڊ ورهاءِ، سک پاءِ" سچو سک آهي ونڊڻ ۾. اِها ڳالهه اسين ڀا سمجهون ته سچو سک آهي ٻئي کي ڪرڻ ۾. ۽ اسانجي ماتا سيکاريو ته "ونڊ ورهاءِ، سک پاءِ." آريه ڌرم لکڻ ڇا آهي؟ آريه ڌرم آهي اهو ڌرم جو سيکاري ته ونڊ ورهاءِ، سک پاءِ. اِها ڳالهه جو ڌرم آهي ته اسين وسرون ٿا ڪندا. انهڪري اسانجي سنڌ ۾، پنگيس ۾ ڪيڏو نه دک آهي!

(٣) "آريه" اکر جي ٻن معني به آهي. آريه جي ٻين معني آهي، کيتي ڪندڙ. آريه ڌرم معني اُهو ڌرم جنهن کي خبر پئي آهي ته کيتي ڪهڙو نه اُتم ڪم آهي. جو کيتيءَ جو ڪم ڪري

[٣٢]

سڀ مورت ۾ هڪ صورت

گيتا جي اڌياءِ ١٠ ۾ ذڪر آهي تہ مون جو ۽
منهنجو ڪهڙي نہ سندر تصوير اسان کي ڏني آهي تہ
ڀڳوان ڪيئن ڏسجي؟ ڀڳوان ڪٿي دن ڀڏن وڏالي
رهي ۽ اڳتي اڳتي قدم ڪٿي؟ آريہ ڌرم جو ذڪر منهنجو
ڪيائو. آريہ ڌرم جو هڪ آدرش هيءُ هو تہ ڀڳوت لهي.
ڀڳوان ڪٿي ڏسجي؟ هن وقت اسين ڇوڙو ڇڙ
آهيون: سنڌ ڇڏي آياسين ۽ هندستان جي جدا جدا
ڀاڱن ۾ ٽڙيل پکڙيل آهيون. ڀر اسانجي حالت ڪهڙي؟
هن وقت سنڌي قوم ٽڙيل آهي ۽ سنڌي پاڻ پنهنجو
ڏکي آهن. اُن جو هڪ مکيہ ڪارڻ آهي. اسان ۾
ڦوٽ. اسان ۾ ايڪتا ڪٿي آهي؟ منهنجو هن ڳالهہ
تي زور ڏنو تہ ڀڳوت مضبوط ڪرڻو ايڪتا جي
ڏاڍي ۾. جت ڦوٽ آهي، جت هڪ ٻئي تي ٻاٽ سان

پارس جي حڪمراني انهن ڪڙمين جي هٿن ۾ ايندي. جڏهن انهن ڳوٺاڻن نماڻن جي هٿن ۾ حڪومت جو انتظام ايندو، تڏهن مان چوندس ته منهنجو پارس آزاد آهي. هن وقت اڃان منهنجو پارس زنجيرن ۾ جڪڙيل آهي. شل اهو ڏينهن جلد اچي جڏهن اسان جي انتظام جو اڳوان ڪڙمي ٿئي، جنهن جي دل اندر پورهيت لاءِ پيڪڙي، غريب ڏکين لاءِ محبت. اهڙو پورهيت جو ڀاءُ جڏهن پارس جي انتظام مٿان ٿيندو، تڏهن مان چوندس ته پارس ٿيو آباد، تڏهن مان چوندس ته پارس ٿيو آزاد!

ٻڌارڻان :- "سوراج ڇا کي؟" اڄڪلهه آفيسن ۾ وڃو
۽ رشوتخوري. سچو سوراج ته اُهو آهي جت سچ لاءِ
پيار آهي. اڄڪلهه اسانجي جيون ۾ سچ ڇا کي آهي؟
بليڪ مارڪيٽ ۾ ڏسو ڪوڙ ٺڳي ٺڳي آفيسن ۾ وڃو
۽ رشوتخوري ٺٺي وٺي. اسانجا ٺارا ٻالڪ ۽ ٻچڙيون،
غريب مسڪين ٻک ۾ پيا پاهه ٿين. اسان جا ڳوٺاڻا
نماڻا ٻڪاڻل. هيءَ حالت ڪهڙو وقت هلي سگهندي؟
سچو سوراج اُس ٺونهي، جت ڪوڙ آهي. سچو
سوراج، جنهن مهاتما گانڌيءَ چيو ته، آهي رام راج.
مٿوءَ انگريزي سکيا ڏني ته آزاد ڏرم ٻڌو سڀ ۾. اها
سکيا جنهنڪري اسين ٻه هن وقت ٻڌهڇيون سڪولن ۽
ڪاليجن ۾ ڏيون. هن سکيا جي ساکي جنهنڪري هنوقت
سڪولن جا ماسٽر ۽ ڪاليجن جا پروفيسر ڏين. اَڄ
ڪلهه سچ ڇا کي آهي؟ اَڄ ڪلهه وڃون پيا ڪوڙ ۾
ڪرندا. آزاد اکر جي اِڪ معنوي آهي سچار. سولي
هندو آهي جو سچار آهي. هندو اکر جو مکيه آواز
اَئو هيءَ ته سچا اُٺو،— هڪيءَ سان سچا ٿيو.

(٣) مٿوءَ وڏيڪ سيڪارڻو ته ڪنهيءَ جي ڪم لاءِ
عزت رکو. هاري، ڪڙمي، جي پيئي نوڪرن ٿا، جي
ڪم ڪري اسان کي کاڌو پهچائين ٿا، تن واسطي
عزت رکو. آزاد ڏرم جي معنوي اهو ڌرم جنهن جو

واڳ ورونءَ ۾ آهي، اُت سنگت جو چاڙهو ڪونهي.
جيڪڏهن هڪ اِها ڳالهه اَوهين منهنجا پيارا نه وساريو
ته هڪ ٿي وڃو، ايڪتا جو ڌاڳو مضبوط رکو. مدوءَ
سکيا ڏني ته آريه ڌرم جي ڀورين سکيا آڻيو هيءَ ته
هڪ ٿي وڃو.

جڏهن صدائون پوءِ اَسانجي ڀارت ۾ پڌارايو اِڪ
لوپوءَ جو ٻڌايو، گروءُ نانڪ ديو جن، گروجن ته پاڻ
سان اِهو وچار ڪڍي آيا ته " هڪ ٿيو اِ" شهر شهر ۾،
نگر نگر ۾ گروجن ويا اِهو ايڪتا جو پيغام ڪڍي.
گروجن پڪاريو، گروجن ڳيتن ۾ ڳايو، وري وري
لوڪن کي پيغام ڏنو ته " اَوهين هڪ آهيو ۽ هڪ
ٿيو." مدوءَ ته اَچي اِها سکيا ڏني ته آريه قوم جو
آدرش آهي ته ٻنگت پڪي رکو، ٻنهيڪري ايڪتا
جو ڌاڳو مضبوط رکو.

(٢) ٻي ڳالهه، مدوءَ ڇا سيکاريو؟ آريه ڌرم جو آدرش
آهي ايڪتا، آهي طاقت، آهي شڪتي. شڪتي ڪوليو،
ڪمزور نه ٿيو، ٻنهيڪري پاڻ سان هڪ ٿي ۾ هڪ
ٿي وڃو. هڪ ڪيئن ٿيون؟ سچ ۾ رهو. اَڄڪلهه
جي حالت ڪهڙي آهي؟ ڪيترا نه ٻيا ڇون سوراج ا
ار منهنجن اکين ۾ پاڻي. دل ۾ درد رکي، ٻنهنجي
پوڄ ٻياري مهاتما گانڌيءَ جي روشن روح کي ٻيو

ٻُڌرا چولابو . ۽ اڳوان ڪير آهي، جيڪو ساهوڪار
آهي؟ اڄ ڪلهه ڏسو جنهن کي پيسو پدارٿ آهي،
جيڪو ساهوڪار آهي، اهو وڏو اڳوان ليکيو ٿو.
منوءَ ٻي سکيا ڏني. منوءَ سڀڪارنو ته اڳوان اهو ليکي
جنهنکي گيان آهي، جنهن کي پروڙ آهي. ملڪ کي
بيشڪ ڌن دولت کپي، پر اڳوان واسطي ڌن دولت
جي ضرورت ڪانهي. ڇا جي ضرورت آهي؟ اڳوان
کي منوءَ ڪوٺي ٿو براهمڻ جي نالي سان. منوءَ پڇائي
ٿو ته سچو براهمڻ ڪير آهي؟ اهو ته جنهن جي
مسڪ تي تلڪ هجي، اهو ته جو پيو لوڪن کان
پنڌاڻون ولي، اهو ته جو پيو ڀِسا ڪڍا ڪري، اهو
ته جنهن جي جيون ۾ فخر هن ڳالهه جو ته مان براهمڻ
ڪل ۾ ڄائو آهيان! اهو سچو براهمڻ ڪونهي.
تڏهن سچو براهمڻ ڪير؟ سچو براهمڻ سو جو آهي
برهم نشٽا ۽ برهم نشٽا ڪير؟ جنهن جي جيون آستان
لڳل آهي برهم ۾، گيان ۾.

۽ منوءَ سوال اٿاري ٿو ته سچو گيان ڇا ۾ آهي؟
سچو گيان اُن ۾ ناهي ته مان ڪي سنسڪرت جا
شلوڪ اُچاريان يا شاسترن جو پاٺ ڪريان ۽ منهنجي
جيون ۾ اوپ آهي. سچو گيان تڏهن ڇا ۾ آهي؟ گيان اُن
کي آهي، جو سڀني ۾ اِڪ آتما جو درشن ڪري ٿو.

ٻڌايل آهي سچ ۾ ۽ ڪتبن ۾ . اهي هاري ۽ ڪڙمي
ٻکيو جو ٻوجهه کڻن ٿا . اسين شهري عيش عشرت
ٿواسي ، پر هي ڳوٺاڻا ، هي هاري ، هي ڪڙمي
ڪيڏو نه ڪم ڪن ٿا . اسان لاءِ اَن اپائين ۽ پيدا
ڪري اسان کي موڪلين ٿا . انهن هارين لاءِ عزت
رکو . سادا ، ڳوٺاڻا ، ٿڪل غريب ڏسو ، تن واسطي عزت
رکو . جنهن ملڪ ۾ ڪڙمين واسطي عزت ڪانهي اهو
ملڪ وڃڻو جهڪڻو ، اسانجي شهرن ۾ سينمائون ،
هوٽلون ، عيش عشرت جا ڪاٿا ڪلب ، پر اسان شهرين
جي دل اندر اهو غريب ۽ صدق ڪٿي ؟ اها سکيا
منهنجي ڏني ته زمينون آباد ڪريو نه ته ملڪ برباد ٿي
ويندو . منهنجي سکيا ڏني ته هارين کي چالين سان لڳايو،
ڳوٺاڻن کي پيار ڏيو ، غريب ڏيو .

هينئر ٻڌو هڪ وڏي ڳالهه . ٻڌگت سنگت جي
تصوير جا منهنجي چٽي آهي ، اهڙي سندر آهي ، جو دل
اندر ان تصوير ڏي مان نور ڏري نهاريان ۽ منهنجي دل
اندر عجيب امنگ جون لهرون پيدا اٿن ۽ مان پنهنجو
جوان ٻالڪ کي ته " اهڙو سياڻو ڏينهن وري موٽي
ايندو جنهن ڏينهن منهنجي تصوير وري پرڪاش ٿيندي ؟"
منهنجي وڏي سيکاريو ته " ٻڌگت ، سنگت ، ملڪ،
ديس، قوم کي جي مضبوط رکڻو آهي ته پنهنجا اڳوان

مس هو، اهو هو هڪ سپاهي. آڄڪلهه مهاتما گانڌيءَ
جي درشن واسطي. مهاتما گانڌيءَ کي خبر پوڻي ته
اهو سپاهي آيو آهي سندس درشن واسطي. ادب ۾
بيٺو آهي. مهاتما گانڌي پنهنجي ڪم ۾ رڌل. جڏهن
کيس خبر پوڻي ته اِڪ سپاهي آيو آهي، اُن وقت
مهاتما گانڌي پنهنجو ڪنڌ مٿي ڪري ٿو ۽ ڪنڌ
مٿي ڪري ڇا ٿو چوي؟ ڪهڙا نه مٺا اکر! سپاهيءَ سان
ڪيڏي نه قرب ۽ گفتگو ڪري ٿو! سپاهيءَ کي
چوڻو پئي: "ڀائي! ڀلي جاڻو!" "مهرباني ڀاءُ!" اون
واهه! هي قرب جا اکر هن سپاهيءَ جي دل اندر
گهڙي ويا. سپاهيءَ سان ڳالهائي ٿو ۽ هيءُ باپوءَ جو
پيارو ايلچي قرب ۾. سپاهي وهي ٿو، سر جهڪائي
ٿو. اُن ڏينهن کان پوءِ هي سپاهي مهاتما گانڌيءَ جو
هش لي پوي ٿو. قرب جهڪي ٿو هن سپاهيءَ کي.
اهو قرب مهاتما گانڌيءَ هن سپاهيءَ کي
ڇو ڏنو؟ هن سپاهيءَ ۾ مهاتما گانڌيءَ ڏٺو پنهنجو
سائين! هيءُ سپاهي غريب هو: پر شيام جي مورت
جي اِڪ صورت هو. اسانجي اکين ڏٺو جو اهو
آهي جو غريبن اڳيان سر جهڪائي ٿو ۽ سڀني ۾ اِڪ
وڏو روپ ڏسي ٿو. پرهم ڏٺا، سچو براهمڻ ڪير؟
سچو براهمڻ سو جو آتم پرهم ڏٺا، جنهن جي سڀني
اندر آهي سائينءَ ۾.

اهو آئون سڀ جو اُڄاري. پوءِ هي ڌرم جا تڪرار ڇا جي واسطي؟ اسين مُورک آهيون، جي اسين ڌرم جي نالي ۾ وڙهون ٿا. سڀ ۾ هڪ آهي. هڪ سائين، هڪ محبوب منهنجو؛ هڪ هڪ صورت ۾، سڀن ۾، منهنجو شيام. اها درشٽي جنهن جي کلي آهي سو آئون سڀ ۾ براهمڻ، سو آئون برهم ڏسندا. جو انهيءَ جيون رکي ٿو برهم ۾، سو سڀن ۾ هڪ ڏسي ٿو. اهو انسان ايڏوان ٿيڻ جو لائق آهي. فلاڻو غريب آهي؛ وڃي عملدار وٽ: عملدار اُن کي نهاري ٻـه ڪٿين، گلچڻ ۽ ته ڏيان. جي گلچڻ ڏيندس ته ڪهڙو وقت توسان ٿو. اهڙو عملدار عملداريءَ جو لائق ڪانهي. اڄڪلهه غريب دکي پيا پڪارين: "اسانجو ڪير آهي؟"

شڪارپور شهر ۾ مان هڪ گهر ۾ رهيل هوس. اوچتو ئي اوچتو هڪ خبر آئي ته مهاتما گانڌي اچي ٿو شڪارپور ۾. مهاتما گانڌيءَ کي اُن گهر ۾ رهايائون، جنهن گهر ۾ مان رهيل هوس. پوءِ مون ڪهڙو نظارو ڏٺو؟ شام جو وقت آيو: هڪ ولڙي هال ۾ ويٺا آهيون. مهاتما گانڌي، ڪستوربا، مهاتما گانڌيءَ جو پٽ ديوداس ۽ ٻيا ڪي ٿورا. پوءِ ڇا ٿو ڏسي؟ هڪ ماڻهو اچي ٿو: اهو ڪير آهي؟ هڪ معمولي ماڻهو. اُن جو پگهار مان سمجهان ٿو ته ٣ يا ٤ روپيا

[٢٣]

پنگت ڪٿان ٿئي ؟

مٺؤ اَڄ ٻڌايو ته پنگت ڪٿان لاهجي ، ملڪ ڪٿان ٻڌائجي ؟ اَسين ڳالهه ڪٿان رکون ؟ آريه ڌرم جي سکيا مٺؤ ڏني . آريه ڌرم سيکاري ٿو ته ڳالهه ڪٿان رکون ؟ اڄ ـــ ان اَسين ڳالهه رکڻ ، اِڪ سنگت ، اِڪ پنگت جا مضمون لکڻ ڪين سکيا آهيون . ڏسو ڪهڙا ته تڪرار ، ڪيڏا نه جهڳڙا ! هڪ ملڪ ٻئي ملڪ سان وڙهي پيو . ٻراوء جو پيارو مٺؤ آيو ، جنهن اَڄ ـــ ي سيکاريو ته ڳالهه ڪٿان رکجي ؟

(١) ٻهراڻ ڳالهه ، ته موڻ ٻڌايو ته مٺؤ سيکاري ٿو ته ڳالهه رکڻ واسطي ، پنگت ڪي ، سنگت ڪ ـــ ي مضبوط ڪرڻ واسطي . پنهنجي پنگت جي حالت ڏاڍي ڏکي آهي . جنهن هن وقت اَسان سنڌين جي حالت آهي . سنڌي ڀائرو ۽ ڀينرون ! اَسين وطن پنهنجو

اُوهين ڪل هڪ ٿيو. سڀني ۾ هڪ ڏسو، هڪ جو ڌيان ڪريو. اُسين سڀ هڪ آهيون. اُوهان مان ڪي ساهوڪار آهن، ڪي غريب آهن، پر اُسين سڀئي هڪ آهيون. اُوهان سڀني ۾ اِڪ منهنجو شيام وسي، منهنجو رام رمي. سڀني ۾ منهنجو سائين! اِن ڪري ايڪتا جو ڌاڳو مضبوط رکو. هڪ ٻئي کي قرب ڏيو. هڪ ٻئي کي پيار ڏيو. سڀني ۾ اِڪ سائين وسي، اِڪ شيام وسي!

مطلب ته چار ورڻ :- (١) هڪ درجو براهمڻ جو، (٢) ٻيو درجو ڪشتري جو، (٣) ٽيون درجو وئش جو. ۽ (٤) چوٿون درجو شودر جو. اهي سڀئي هڪ ٻئي سان مليل ڪم ڪن، ۽ هڪ هڪ کي پنهنجو ڪم آهي. ڪو به انسان سڀ ڪم نه ٿو ڪري سگهي. مطلب هيءُ ته ڪنهن جي وس ڪيترو. براهمڻ جو فرض ڪهڙو آهي؟ سچو براهمڻ ڪير؟ سچو ڪشتري ڪير؟ سچو وئش ڪير؟ سچو شودر ڪير؟! مطلب اهڙي ته نه ڪنهن هڪ هڪ کي پنهنجو ڪم مليل آهي.

(١) سچو براهمڻ اهو جو جيون ۾ سچار، هوشيار، ۽ سچو براهمڻ اهو جنهن پنهنجي جيون ارپڻ ڪئي آهي ڀڳوان جي سيوا ۾. اهو براهمڻ ڪونهي جو اچي آسان وٽ، چوي ته "ڏيو." "هڪ هنڌ مطلب چيو ته براهمڻ رڳو وٺي ٿو، ۽ ڏئي ڪجهه." غريبن دکين کي ڏئي. سچي براهمڻ جو ٻيو فرض آهي ته ڪنهن نه ڪنهن گروه جي چرڻن ۾ وهي. اڄ ڪلهه ڪيترا نه ٻار کي ڪولائن "گرو". ۽ آهن "گهروُ"، ٻيا گهڻا. ۽ سچو گروُ اهو سچڪ، ٻالڪ جو ٻارو ۽ اڪ اڪ براهمڻ جو فرض هيءَ هو ته ڪيترا سال وڃي سچڪ جو سنگ ڪري، ان جي چرڻن ۾ وهي وڃي، سامهون، اپنائي ۽ ٻيا ٻيا پنهنجي

ڇڏي هت آيا آهيون. ٻڌ اسان جي ڪم او ٻڌي؟
سبب ڪهڙو؟ اسانجي سنگت کي اڳوان ڪرائجي.
جنهن سنگت کي اڳوان آهي، ان کي ٻئي ڪم؟
اسالجون لکيتون ڪيٽراون نه آهن. اسانجا ٻار
ٻنڌو ڪنهن ۾ ڪتين پيا گذارين؟ اسانجا اڄان ٻاڙ
۾ لڪار آهن. اسان کي اڳوان ڪونهي. مدؤ اڄي
سيکاريو هيءَ سبق ته اڳوان چولنيو سمجھ سان.
ڪهڙو اڳوان هونداون؟ جنهنکي پنهنجو سوارٿ،
خود مطلبي نه هجي. جنهن جي دل ۾ هجي درد
غريبن دکين واسطي. اهڙي ٻاري کي اڳوان ڪريو.
ته اوهانجي جئه آهي. ٻڌ جي اوهين ٻاڙ کي وانئدا
لڪارن ۾ ڪيرائيندا ته اوهان جو ڇاڙهو ڪونهي.
هيءَ سکيا مدؤ جي هل اسين ياد رکون. ڌسو اسان
جون پنڌڇالون ڪين ٻه ٻيون وڙهن، اڪيءَ هڪ
هڪ ڪم ۾ لڪليف آهي. مدؤ سيکاريو هيءَ سبق
ته هڪ اڳوان چونيو جنهن کي خود مطلبي ڪالهي.

(٢) ٻيو سبق مدؤ ڏنو ته سڀڪو ڪم هڪ
هڪ ڏان ته ٻچندو. ٻنگس ۾ ڌسو ڪيٽرالي ڪم آهن:
۽ هڪ هڪ سڀڪو ڪم ڪري سگهندو ڪين. مدؤ
ڇنو چار ڪلاس الڳ، ماڻهن جا چار درجا الڳ: اڪ
اڪ درجي کي پنهنجو ڪم آهي. انهن چئن ڪسي

ههڙي جي وچ ۾ مقابلو ڪن ٿا سان جي آسان جي استوارن کي ڪٽڻ ٿا چاهين.

مون وٽ هڪ ٻڌي هڪ ڳالهه. لاهور ۾ هڪ سيٺيو هو. چڱو ڪمائيندو هو. ساهوڪار هو. ٻڌي سي بهادرت وارو هو. ان ساهوڪار جي گهر تي حملو ٿيو هو. گوندا آيا، آهي هن ٻاءُ جي گهر تي حملو ڪن ٿا. هن جوڌن ڦرين ٿا، ٻيو ٻئي کان وڌيڪ ڇا ٿا ڪن؟ هن ٻياري ٻاءُ جي ڌيءَ ننڍي عمر جي، ان کي زوريءَ ڪسي وڃن ٿا، ويچارو پٽ ڇا ڪري؟ بهادرن جي ٽولي ته هئي ڪين جا آهي اهڙي موقعي تي بچاءُ ڪري، هن ساهوڪار جي ڌيءَ زوريءَ کسي وڃن ٿا. گوندا جي هن تي حملو ڪن ٿا. ذري گهٽ کيس ماري ٿا، ٻچي وڃي ٿو. ٻوءِ آڪيلو: سنڌس دل اندر درد ته هئي گوندا آيا: منهنجي ٻياري ڪنيا ڪٿي؟ پيو پڪاري. لاهور مان ڀڄي وڃي ٿو. لاهور ڇڏي آچي ٿو امرتسر. ويچارو ويڳاڻو. دل جو درد دل ۾ ٻائي پيو ڏينهن گذاري. ڏهن سنڌس ڦرجي ويو: ٻيو هن ٻاءُ جي دل اندر اڪ درد، منهنجي ڪنيا ڪاڻي؟ هن ڇوڪريءَ جي شادي ڪيل ڪين. ڪٿي منهنجي ڌيءَ ٻياري؟ اڪ ڏينهن کيس پتو پيو ته پاڪستان جو اڪ ڳوٺ آهي

پاٺ ڪري ۽ سمجهي ۽ ڪيترن سالن کان پوءِ اها
سچي وديا وٺي؛ سچي وديا اُها نه ڪتابن ۾ پر سنگ
۾. وير پڙهي ۽ سمجهي، گيتا پڙهي ۽ سمجهي،
اُپنشد پڙهي ۽ سمجهي. فقط سمجهي نه سچو براهمڻ
سو ڪونه آهي جنهن فقط دماغ ڪوليو آهي. ايڪ
پڙهڻ ۾ هوشيار سچو براهمڻ؛ پر پڙهڻ کان وڌيڪ آهي
ڪڙهڻ. اٺوئي پيارو پستڪ پڙهي، شاستر پڙهي، پاٺ
ڪي ڪاڙهي ٿو، سکيا جا پڙهي ٿو سا عمل ۾ آڻي
ٿو. سچو براهمڻ سو پڙهي پوءِ ڪڙهي، اندرين تي
ضابطو رکي ۽ ڪڙهي پوءِ ٿوي، چت سيتل ڪري،
چت شانتي پائي. سچو براهمڻ سو جو زندگيءَ ۾
جيڪي پڙهي، تنهن جي ساکي ڏئي. ڪٿن ساکي ڏئي؟
پهرين نه سچو براهمڻ رهي سادگيءَ ۾. اي ڳالهه
نه سچو براهمڻ خود مطلبيءَ کان پري رهي. ٽين ڳالهه
نه سچو براهمڻ هري سمرن ڪري. ڪهڙي نه سندر
تصوير منو ڏئي ٿو براهمڻ جي!

(٢) منوَ چوٿو نه سنگت، پنگت جي پلوان
ٿيٽي آهي نه براهمڻ فقط ڪافي ڪونهي پر ڪتريءَ
جي به ضرورت آهي. ڪتري ڪير؟ ڪتري آهي جوڌو،
سورمو، بهادر. جنهن پنگت کي آسرو آهي نه
نه فقط براهمڻ جي ٽولي هجي پر بهادرن جي ٽولي به

ٻڌا موليٰ ٿو، ٽڪو ڏاڍ، ٽڪو ڏيڍار. ٻيو روئي. هن وقت الله ڪٿي آهي؟ ٻيو ٻيو پڪاري:- "آهي ڪو مددگار!"

جڏهن ٻڌگت کي ڪتريءَ جي ٽولي ڪاڻهي، اها ٻڌگت ٻڌهڊ ڏهر آڏي ٿي واريءَ ۾. اڳين مڌؤ سيکاريو ته جڏهن ملڪ کي ڪتري ڪونهي، جڏهن سنگت کي ڪترن جي ٽولي ڪاڻهي، اُن جو ڇاڙهو ڪونهي. ڇو ته هن دنيا ۾ سيٺيون اشراف ڪونهن. هن دنيا ۾ ڏسو ڊمم ۾ وقت ڪيترا ڪدا ماڻهو آهن ٿا. انهن ڪدن ماڻهن جو مقابلو ڪرڻ ضروري آهي. ٻڌگت جي واڌاري واسطي، استرن جي بچاءَ واسطي، ڪترن جي ٽولي کپي. مڌؤ چوي ٿو:- "ڪتري سکيا ڏيو. سڪولن ۾ سيکاريو هيءَ سبق ته بهادر ٿيو. ڇو ته مشڪلات جي وقت اهي اچي اوهان کي بچائيندا. ٽئين ٻيو درجو آهي ڪتريءَ جو.

(٣) ٽيون درجو. اُن جو نالو ڪهڙو؟ اُن کي مڌؤ ڪوئي وئش. وئش ڪير آهي؟ وئش ٻابت مڌؤ ڪهڙي ٿو سکيا ڏئي؟ وئش اهو جو زمين جو ڪم ڪري ۽ وڻج واپار ڪري. ان قسمن جا وئش آهن ٻهران جو نالو ڪرمي، هاري، زميندار ۽ ٻئي نالو واپاري. اهي ٻن قسمن جا وئش آهن ۽ انهن جو

جنهن ڳوٺ ۾ آهي هڪ زميندار؛ اُن جي گهر ۾ سندس ڌيءُ ننڊ ٿي وڃي آهي.

هن جو ننڍا ڇا ٿو ڪري؟ ڇوڪريءَ جو ننڍا يڪدم روانو ٿئي ٿو، اُن ڳوٺ ۾ پهچي ٿو. پڇا ڪري ٿو. ڪنهن خبر ڏني ٿي ته ننڍڪ هن ڳوٺ ۾ هيءَ زميندار آهي. چوي ٿو ننڍا:- "منهنجي ڌيءَ هيٺ ٿر وٺان". زميندار جي گهر گهڙي وڃي ٿو. ويچاري کي ڏپ پيو ٿئي ته مون کي ماري نه ڇڏين. پر هن زميندار جي گهر ۾ گهڙي وڃي ٿو ۽ زميندار کي چوي ٿو:- "منهنجي پياري ڌيءَ موٽاءِ. مان آيو آهيان." زميندار چوي ٿو:- "چپ ڪر! وڏيڪ نه ڳالهاءِ!" پر ويچارو چپ ڪٿي ڪري؟ وري چوي ٿو:- "مون کي ڌيءُ موٽاءِ". اُن وقت هن کي لٺيون هڻن ٿا. پوءِ زور سان هن کي ٻاهر ڌڪين ٿا. ٻاڙي ۾ هن سيٺ جي پڪار پهچي ٿي، رڙ ٿئي ٿي ۽ اهڙي رڙيون ننڍا جون نياڻيءَ جي ڪن تي پون ٿيون. ڇوڪري ته اندر آهي. هيءَ ٻالڪي ٻاهر نڪري روئي چوي ٿي:- "بابا! مون کي بچاءِ!" هيٺ اها ڇوڪري نڪرڻ ٿي چاهي. يڪدم ويچاري نياڻيءَ کي گهٽ ٻوسات ۾ ٻيءَ ڪوٺيءَ ۾ اچلائين ٿا. ويچارو ننڍا ڇا ڪري؟ ويچاري ٻالڪي ڇا ڪري؟

واپاريءَ جي ٻي نرالي آهي :- سچائي. سچائيءَ سان ڪمائي. وڏي وڏي مڙهن ڳالهه تي زور ڏئي ٿو ته ڌن دولت کي ڌڪاريو نه، ملڪ کي پنهنجو ڪري، ڌنڌي کي پنهنجو ڪري، گهر گهر کي پنهنجو ڪري، پنهنجو سچائيءَ سان ڪمايو. سچو واپاري اهو آهي جو سچائيءَ سان ڪمائي.

موهن وٽان ٻڌي هڪ ڳالهه. هڪ نئين واپاريءَ جي. هن ويچاري پاڻ تي قرض چڙهي ويو. ٻهڻجي ڏاڍي وهنوار ۾ هن پاڻ کي قرض چڙهيو ٿو، لکن جو قرض. هڪ وڪيل مليو ته هن کي. اهو وڪيل چوڻ ٿو :- "موهن کي ٢٥ هزار ڏي ته مان ڪورٽ ۾ توکي قرضن کان ڇڏائي آڇان." "ڪيئن ڇڏائيندا آن؟" پڇي ٿو هيءُ واپاري. وڪيل چوي ٿو:- "مان ڪوڙا شاهد گهرائيندس. تون ڇٽي ويندين." پر هيءُ سچو واپاري هو. وڪيل کي چوي ٿو :- "موهن کي ڪوڙ نه کپي. انهن لکن جو قرض سچ پچ موهن تي آهي ۽ مان اهي قرض جا سڀ لک ڏيندس، ضرور ڏيندس. اهي سڀ لک موهن ورتا آهن اُڌارا. ڏيئي ڇڏيندس." مبارڪ! مبارڪ! اهڙي ونش کي مبارڪ! ٻواچين پارس ۾ اهڙا واپاري هئا. ولا واپار ڪندا هئا پر سچائيءَ ۾. پري هي آسائهي پارس جا واپاري وڃندا هئا، واپار ڪندا هئا پر سچائيءَ ۾.

فرض ڪهڙو؟ سچو وئش ڪير؟ اڄڪلهه گهڻئي آهن. واپاري، وڻج واپار ڪندا. ڏنڊو ڪندا. ڏورانهن ملڪن ۾ وڃي پنهنجو ڪم ڪار ڪندا. پر سچا وئش ڪٿي آهن؟ مڌو وئش جي سندر تصوير چٽي ٿو. سچي وئش جون ڪهڙيون نشانيون؟

(١) پهرين نشاني سچي وئش جي هيءَ ته اُنجي جيون سادگيءَ ۾. سچو وئش، مڌو چوي ٿو سو جو عيش عشرت کان پري رهي ٿو. اڄڪلهه ڪهڙي حالت آهي؟ اسانجا لکاپتي، ڪروڙپتي: انهن جي جيون ڏسو. سادگي آهي يا نه؟ مڌو اِڪ هنڌ چوي ٿو:- "سادگيءَ ۾ صحت آهي، عيش عشرت ۾ ڪمزوري آهي." جنهن جي جيون سادگيءَ ۾ آهي تنهن جي جيون سندر.

ڪيترا سال ٿيا، اڳئي هڪ واپاريءَ جي گهر ۾ رهيس مزمان ٿي. ڪيڏو نه ڪمائيندڙ هو، پر سندس جيون سادگيءَ ۾. سادو نماڻو هيو پرڀوءَ جو پيارو. سچي وئش جي نشاني آهي سادگي، نه عيش عشرت.

(٢) ٻي نشاني ڪهڙي؟ سچي وئش جي ٻي سندر نشاني سچائي. اهو سچو وئش ڪونهي، چوي ٿو مڌو، جو ٺڳي ڪري، هنسا ڪندا ڪري. سچي

پنهنجو ڪلو ڪرڻو. * ٻيءَ مدؤ چوڻيو هيءَ ٽن ڳالهه.
* پنهنجو خرچ ڪرڻو. (١) ڪمائڻو، (٢) ڪلو ڪرڻو،
(٣) خرچ ڪرڻو. * مدؤ ائين چوي ٿو پنهنجي لاءِ نفرت
رکو. پنهنجي کي ڏکارڻو نه. ڪمائڻو ۽ ڪلو ڪرڻو
۽ خرچ ڪرڻو. ڪيئن؟ نه عيش عشرت ۾، نه مشغلن
مجلسن ۾. ڪلو ڪري پنهنجو خرچ ڪرڻو دان ۾.
غريبن دکين جي سيوا ۾ ڏن دولت خرچ ڪرڻو. سو
الڳ سچو واپاري جو ڏن ڪمائي ٿو، ڪلو ڪري ٿو
۽ خرچ ڪري ٿو غريبن دکين جي سيوا ۾. مدؤ جي
سکيا موجب هڪ هڪ واش کي کپي ته پنهنجي
ڪمائيءَ جو ڏهون حصو غريبن دکين جي سيوا ۾
خرچ ڪري. باقي سادو رهي. ٻو سنگت پنهنجي جي
ڀلي لاءِ خرچ ڪري. وڏاڪ وڏاڪ خرچ ڪري. مان
جيڪر چاهيان ته اهو آدرش مدؤ جو اڪ اڪ پيارو
سنسڪي ٻاڻ پيٽ پنهنجي اڳيان رکي. اوهين جيڪي
ڪمائڻو ٿا، اوهين ٻاڙ پيءُ جي گهرجن کان مٿي
آهيو، سي پنهنجي ڪمائيءَ جو ڏهون حصو غريبن
دکين جي سيوا ۾ ڏيو. پنهنجي جي حالت ڪيئن
لهندي؟ هيءَ مدؤ جي سکيا هل آسان جي دلين
اندر گهڙي وڃي. هل ڏاڍ سکو! ڪمائڻو، ڪلو
ڪرڻو، خرچ ڪرڻو غريبن دکين جي ڀرلن ۾ ۽ غريبن
دکين جي آسيس پايو!

(٣) ٽين نشاني ڪهڙي؟ نر لوڀي. ڪهڙي نه سندر تصوير مڙهه اسان جي اڳيان رکي آهي! سچو واپاري لوڀ کان پري.

اڪ ڳالهه مون ولتي پڙهي اڪ ماڻهوءَ جي جنهن ڇهه پاڻ کي نه مان واپار ڪندس. اُن ملڪ ۾ اڪ دڪان کوليئون ٿا. هن واپاريءَ جو ناماچار هو. جن صورتي کولي تن جو واچار هو ته پئسا ڪمايون: پل ڪوڙ جو واپار ڪرايون. جن صورتي کولي انهن جو واچار هو ته اسان کي ڪنهن سچار واپاريءَ جي مدد ملي. اچن ٿا هن واپاريءَ وٽ. ڪيس چولتا:- "تون فقط ٿالو ڏي! گهر ولتي اَڏ لڪ ٽوڪي سال ۾ موڪليندا سين. تون اسان سان شامل ٿي." هيءَ ڇا ٿو چوي؟ هيءَ سچو ولش ڇا ٿو چوي؟ چوائتو:- "مون کان اهو ڪم ڪين پڄندو ڇو ته مون کي خبر آهي ته صورتيءَ ۾ ٽوهين ڏيکيون ڪندا. ان ڪڪرم جو بار مان پنهنجن ڪلهن تي ڪڙي سگهندس ڪين. ٥٠ هزار روپيا مون کي سال ۾ ڪپن ڪين." هن واپاريءَ، هن ولش کي ته مبارڪ!

(٣) ٽين نشاني ڪهڙي؟ مکيه نشاني سچي ولش جي ڪهڙي؟ اڪ هند مڙ سکيا ڏني ٿو ڪهڙن اکرن ۾. اڪ هند مڙ چوائتو:- "پئسو ڪمايو:؟

سچو واپاري اُهو سو جو غريبن دکين جي چرڻن ۾ سر جهڪائي ٿو. جو سمجهي ٿو ته دکين غريبن جي سيوا آهي ڀڳوان جي پوڄا!

(۴) ۽ چوٿون فرض ته آهي سچي ويش جو. سمرڻ. ڀڳوان کي نه وسارڻ. هري نام نه وسارڻ. مڌُو چوي ٿو سچو واپاري سو جو سائين کي نه وساري، سائين جو سمرڻ ڪري. اوهين جي گرهستي آهيو، اوهان مان هڪ جو فرض آهي ته سائين کي ياد ڪريو. سمرڻ، پوڄا پرارٿنا اٿو فرض سچي ويش جو.

اهڙو لڪ ڀڳوان جو پيارو، اهڙو هڪ سچو ويش، ان جو والي مون اڄ واپار ڪيو. هن جي عجيب جيون هئي! زميندار هو، جاگيردار هو. ڏسو هن جي جيون ڪهڙي نه سندر! ڪٿيءَ جو ڪم ڪري، جاگيردار، زميندار، پر هيءَ پيارو سمجهي ٿو ته هيڏيون وڏيون زمينون مون کي مليون آهن. منهنجون ڪين آهن. آهن امانت غريبن دکين جي سيوا واسطي. هن پياري کي ڪوليندا هئا ٺاڪر سنگهه. جاگيردار هو، سندس جاگير وڏي ڪين هئي پر هن زميندار جي اندر هڪ وڏو صدق هو ڀڳوان ۾. پڇو، سندس روز پروز جي جيون ڪهڙي هئي. پرڀات ڪالهه اٿي. اٿي گيتا مان پاٺ ڪري. پوءِ ڀڳوان جا سوَ نالا

اڪ ونش جي ڳالهه مون ونئي پڙهي. واپاري
هو. اهڙو ته نه ڪين هو؛ پورو پنو هو. پر پاڻهء
جي ڪرپا سان گهرجن کان متي هو. وڏيڄ واپار ڪندو
هو ۽ ڪشرت ۾ ڏاڍو هوشيار هو. وڏو راندبگر هو.
اُن ملڪ ۾ ساليانو راندين جو جلسو ٿئي ٿو. اُن
جلسي ۾ اچي ٿو هي واپاري. راندين ۾ پهريون نمبر
بيهي ٿو. اٺي سال ته پهريون نمبر اچيتو. اڪ
ڏينهن هن شهر جا ساهوڪار گڏجن ٿا پنچايت ۾ ۽
چونڊا هن سڀ واپاريء کي اسين انعام طور ڪجهه
ڏيون. اهي ساهوڪار پاڻ ۾ ٢٥ هزار گڏ ڪن ٿا.
جڏهن ٻيو ساليانو جلسو ٿئي ٿو ته هي واپاري وري
پهريون نمبر اچيتو ۽ هنجي چرڻن ۾ اهي ٢٥ هزار
رپيا پيٽا رکن ٿا. پر هي سچو ونش اها ڳوٺري ٢٥
هزار رپين جي قبول ڪري ٿو. پوء چوي ٿو هنن
کي :- " اوهان جي مهرباني. اوهانجي ڀرب، اوهان
جي پيار لاءِ مان شڪرگذار آهيان، پر مونکي هي ٢٥
هزار رپيا کپن ڪين. مونکي پرڀوء گهرجن کان
متي رکيو آهي. اسان جي شهر ۾ آهن ڪيترا ڏکي
پاڻر ۽ بيمار: اهي ٢٥ هزار وڃي انهن جي سيوا ۾
خرچ ڪرايو ته مون کي آسيس ملي." اءِ واپاري!
توکي مبارڪ! ٢٥ هزار رپين جي ڳوٺري وڃي خرچ
ڪن ٿا غريبن جي سيوا ۾.

روز ڪٿي ٿا کائن؟ ٻڌن وارو کر. مالي آهي اڪدم
کائون. وڃون کائيندا. ڪڏهن ڏيڏهن مهنجي هڪل نه ڏسو
آرسيءَ ۾ نه واس قاري قاري ڪڏهن نه پيا کائون!
ڪڏهن واس قاتي نه پون. آسين وڃون کائيندا، وڃون
کائيندا. ڪيئن ٿا کائون؟ وڃڻ ۾. جڏهن نه اوهان
اڳهان ڏالهي آهي کاڌي جي ان وقت سالڻ جا
شڪرانا ميو ڏ سالڻ اوهان کي آڌار ڪريا ۽ هڏن
ڏکين ڏيڏهن ۾ ۽ کاڌو نو پهچائي. ٻڍوءَ جي آسيس
ولي پوءِ کائو. ان کاڌي کي ڪوليون پرساد.

ٺاڪرسنگهه جڏهن اوڃڻ کائي، ٻڍوءَ کي ياد
ڪري ۽ دل ۾ چوي ته " ٺاڪر جو پرساد آهي!"
پرساد ڪري کائو. اهو وچار جي دلين اندر وڌي
وڃي ته پاڻهي گوشت ماس کان پري رهو. کاڌو کائو
ٻه ۾ وچار ۾ ته کاڌو آهي پرساد ٺاڪر جو. "پرساد"
ڇا آهي؟ ستسنگ ۾ وقت اوٺيءَ "پرساد" ملي ٿو.
"پرساد" ڇا آهي؟ ٺاڪر جو "پرساد"، ڪيئن
ولجي؟ ڪون وٽ نه آهي "پرساد" پوءِ خبر آڌو
مهنجي حالت ڪهڙي؟ مهنجي هٿن جون آڱريون
آهي ڏکن. مان جواب ڏاڻ کي:- "مهنجي ٺاڪر
وٽان هيءَ پرسادي ملي آهي؟ پر ڪون کي لائقي ته
ڪائهي. سالت ۾ پرسادي وٽان، سالت ۾ پرسادي

اچاري. سهڻو نام مالا هيءَ روز اچاري آسيس وٺي.
هيءَ ٻارو پنهنجو ڏينهن شروع ڪري ٿو سهڻو سان.
اوهين جيڪو ڏينهن شروع ڪريو سهڻو سان. گرپاٺي
پڙهو، گيتا جو پاٺ ڪريو، ايشور جا ڀڄن ڳايو.
هري نام هردي اندر اچاريو. ڏسو اوهان جي گهرن
۾ ڪيڏي نه برڪت اچي ٿي! ناڪر سنگهه روز صبوح
جو سوال اٺي سهڻو ڪري ٿو. پوءِ پنهنجي ڪوٺيءَ
مان ٻاهر اچي ٿو ڏسيٿو ڪيترا ٻاهر ويٺا آهن. اهي ڪير؟
غريب مسڪين ويٺا آهن ٻاهر. تن غريبن مسڪينن
کي ملي ٿو قرب ۾، پيار ۾ تن سان ڳالهائي ٿو. پوءِ
انهن کي چوي ٿو:- ” تورو وقت ترسو ويڪ ته توهان
لاءِ پوڄن تيار ٿئي ٿو. ڪيترن کي نه کارائي ٿو.
پوڄا ڪري ايشور جي پوءِ وڃي ناڪر جي مورت جي
آسيس وٺي. غريبن دکين ٻاپت سمجهي ٿو ته اهي
آهن منهنجي ناڪر جون مورتون. ڪيترن کي نه ڏئي
ٿو. ڪن کي ڪپڙو ڏئي ٿو، ڪن کي روڪڙ ڏئيٿو.

پوءِ ڇا ٿو ڪري؟ غريبن دکين کي کارائي پوءِ
ڪوٺيءَ اندر وڃي پاڻ پوڄن کائي ٿو. ۽ ڪيئن
کائي؟ اسين اڪثر کائون پيا. ۽ اسان مان ڪيترا
مائي ڪئن کائن؟ مون کي معاف ڪندا. منهنجي
دل ۾ ڪچ ڪونهي. فقط دکي اٿم: اسان مان ڪيترا

[ساليانو چندو: ڀارت لاءِ ١٥ رپيا؛ ۽ ولايت لاءِ ٥٠ رپيا،
لائيف ميمبرشپ في: ڀارت لاءِ ٣٠٠ رپيا؛ ولايت لاءِ
٣٠ پائونڊ يا ٦٠ ڊالر لاءِ]

رشين، سنتن، درويشن جا وچن اَمولڪ آهن. ڪئين نه ڏکي دلين کي آٿت ٿا ڏين! اَسان جا سڀ ڪم ۽ ڪاريون، بنگلا ۽ ماڙيون ناس ٿي ويندا، پر سنتن جي باڻي اَمر، قائم رهندي. ڪئين نه هي وقت ويسر جو سمو آهه! هن وقت شل ڪن دلين اَندر گيتا ۽ رباڻي، سنتن ۽ فقيرن جي باڻيءَ جو آواز گهڙي وڃي ۽ ڪي دليون ستگر جو جهنڊو جهولين. هن وقت، جڏهن سنڌي ڀائر ۽ ڀينر ڏک ۾ آهن ۽ پيا پڪارين:- "آهي ڪو جو بچائي؟"، اُن وقت نام ئي اَسانجو آٿت آهه "سنت مالا" ۾ گيتا ۽ گرباڻيءَ بابت، سنتن ۽ فقيرن جي سکيا ۽ ساکيءَ بابت پياري دادا جا اُپديش ڇپبا ويندا.

هڪ هڪ پاٺڪ کي وينتي آهي ته سنتن جو پيغام، مٺڙي دادل جو سنيهو، پاڻ پڙهي ۽ ٻين کي پهچائي. ضروري آهي ته "سنت مالا" جو سنيهو هڪ هڪ سنڌي گهر ۾ پهچي! وڌيڪ خبرچار لاءِ لکو:-

Manager,
"Sant Mala",
Gita Mission Office,
10, Sadhu Vaswani Path,
POONA - 411001 (India).

Printed by Shri Pritam H. Shahani at HUKUM PRESS
80 M. G. Road, Poona-1. (Phone : 66028) and
and Published by Shri Gangaram Sajandas,
Mira Nagar, 10, Sadhu Vaswani Path, Poona - 1
Editor : A. M. Vaswani (Phone : 65073 and 64174)

وٺان، سائين ۽ پرسادي کان. آگرهون اچي ٿڪن. منهنجي دل ۾ پريم جو سمون. توهين ڪيڏي نه صدق ۽ اڇو ٿا. ڪيڏي نه صدق ۽ وهو ٿا. پر اڪ ڳالهه جيڪر ڪريو. پرسادي ماڻي نه سائين ۽ ولو. ٺاڪر اچيو! جڏهن پرسادي ماڻي ٿي، تڏهن دلين اندر جيڪر چئون :- " منهنجو ٺاڪر آيو! اچي منهنجي ٺاڪر پرسادي ڏني." سا پرسادي ولو صدق ۽ ڪالو صدق ۽: دل اندر پريم جو سمون ڪريو. وقت اوقت منهنجي اکين ۾ اچي پاڻي: مون کي ته لائقي ڪونهي پر ٺاڪر پنهنجي صدق ۾ اچي ڏني تو پرسادي، سا پرسادي ولو صدق ۾، سا پرسادي ڪالو سائين ۾. جئين پرسادي ڪالو، تئين هري نام ڳايو.

اِنهيءَ وچار ٺاڪر سنگهه ويندو هو جڏهن ماني کائيندو هو.

منوءَ جو اپديش، منوءَ جو گيان، منوءَ جي پڪار آئو :- " پريو نه وساريو" هن وقت ان ساکي سکيا جي ضرورت آهي. ۽ هل اسان مان هڪ هڪ جي اندر اها پڪار گهرجي وڃي. سچي ولش جون پنج نشانيون :- (١) پهرين سادگي، (٢) ٻي سچائي، (٣) ٽين لوڀ نه ڪري، (٤) چوٿين شيوا، ۽ (٥) پنجين سمون. گهرجي نه سندر لصويو منوءَ جئين آهي سچي ولش جي، سچي گرهستيءَ جي!

سنتن جي جيون چرتر تي دادا واسواڻيءَ جا پستڪ

هري چند صاحب آرت سان ۹۰۰ صفحا (ڪلاٿ بائينڊنگ) ۵۰-۰۰

چتر شالا [گرو نانڪ ديو جن جو جيون چرتر] ۲۰-۰۰

روشنا ۳ رپيا

هوليءَ جو آواز ۵۰ پئسا

گيتا: سکيا ۽ سار [ڀاڱي ۱ کان ۳۳ ڌائين] هر هڪ ۵۰ پئسا

ڀبام شرط ۲ رپيا

صاحب ڪبير جي ساکي [۱ کان ۱۸ ڌائين] هر هڪ ۱ رپيو

بي بقا جي باغ ۾ ۱۰ رپيا

شهيدن جو سرتاج: گرو ارجن ديو ۵۰ پئسا

صدق جي ساکي ۲ رپيا

گيتا: تصويرون [ڀاڱي ۱، ۲، ۳، ۴ ۽ ۵] هر هڪ ۵۰ پئسا

ڀڳتي ڇا آهي؟ [ڀاڱو ۱ کان ۵ ڌائين] هر هڪ ۵۰ پئسا

جيون ياترا [۱ کان ۸] هر هڪ هڪ رپيو

نُوري ويٺي سانت ۾ هڪ رپيو

نُوريءَ سان گفتگو [ڀاڱو ۱ کان ۳] هر هڪ هڪ رپيو

پُهپ مالها [ڀاڱو ۸] ۵ رپيا

اٿ! جاڳ چوڪيدار ۴ رپيا

پستڪن جي لسٽ ۽ بي لکپڙهه لاءِ لکو:-

Manager, Sant Mala,
Sadhu Vaswani Path,
Poona - 411001

July 1985 Regd. No. PNC/E - 20